

Sanna-Leena Mikkonen (toim.)

”Elämä yhdessä huoneessa”

– Sosionomiopiskelijat kirjoittavat syrjäytymisestä ja osallistamisesta

Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisu

Saimaa University of Applied Sciences Publications

Saimaan ammattikorkeakoulun julkaisu

Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 46

ISBN 978-952-7055-06-9 (PDF)

ISSN 1797-7266

Sisällys

1 Johdanto	4
2 Syrjäytynyt vai marginaaliin tiputettu?	6
2.1 Elämä yhdessä huoneessa	6
2.2 Syrjäytynyt vai syrjäytetty?	9
2.3 Oppimisvaikeudet voivat syrjäyttää	10
3 Osallisuutta tukemassa	12
3.1 Kohtaamisia ja työtä yhteisin voimin.....	12
3.2 Hyvinvointia ja elämänhallintaa opiskelijan arkeen.....	14
4 Monikulttuurisuuden rikkautta	16
4.1 Parasta Suomessa on puhdas ilma ja rehelliset ihmiset.....	16
4.2 Kulttuurien kirjoa Parikkalan päiväkodeissa	18
4.3 Maahanmuuttoa on ollut kauan ja paljon	20
5 Lapsiperheiden arjessa mukana	22
5.1 Lapsettomuus ahdistaa useita.....	22
5.2 Doula äidin tukena synnytyksessä.....	25
5.3 Syli, kannustus ja kasvatuskumppanuus	29
5.4 Olenko riittävän hyvä vanhempi?	31
5.5 Koulun aloittaminen – uusi jännittävä matka	32
6 Tukea lapsuuteen ja vanhemmuuteen	35
6.1 Oppimisen uusi linja ehkäisee myös syrjäytymistä	35
6.2 Perhehoito kannattelee lasta	36
6.3 Yhteistyöllä parisuhdeväkivaltaa vastaan	38
6.4 Koulukiusaamista ehkäistään koko ajan.....	39
7 Harrastuksista osallisuutta	42
7.1 Kuperkeikkakerhossa liikunnan riemua ja lajikokeiluja	42
7.2 Sirkus on nuorten elämää.....	44
8 Näkökulmia marginaalien tukemiseen	47
8.1 Kuka määrittelee vanhuksille hyvän elämän?.....	47
8.2 Apua alaikäisille päihdeongelmallisille	48
8.3 Mielenterveyspalvelut ovat riittämättömiä	50
8.4 Alkoholisti työkaverina	51
8.5 Opiskelijat tuottamaan hyvinvointia	54
8.6 Lapsilisän monet puolet.....	55
9 Sosionomi moniosaajana	56
9.1 Sosionomi (AMK) vammaistyön osaajana	56
9.2 Sosionomi – sosiaalialan kameleontti.....	58

1 Johdanto

Kirjoittaja: Sanna-Leena Mikkonen

Julkaisu koostuu Saimaan ammattikorkeakoulun kolmannen opiskeluvuoden sosionomiopiskelijoiden kirjoittamista lehti uutisista, asiantuntija-artikkeleista ja mielipidekirjoituksista. Kirjoitukset ovat syntyneet ”Marginalisaatio ja sosiaalialan työ” – opintojaksolla.

Oppimistavoitteena opintojaksolla oli perehtyä käytännön sosiaalipoliittiseen vaikuttamiseen. Tuotoksena tuli kirjoittaa syrjäytymiseen, osallisuuden tukemiseen tai muutoin jollain tavalla sosiaalialan työn arkeen liittyvä julkaisukelpoinen kirjoitus. Opiskelijoita haluttiin kannustaa julkisiin kannanottoihin sosiaalialan työkentän erilaisista ilmiöistä. Samalla haluttiin medianäkyvyyttä sosiaalialan koulutukselle ja työlle.

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen on yksi sosionomin (AMK) ydinosaamisalueista. Sosionomin tulee osata käyttää erilaisia yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja viestinnän keinoja. Sosiaalialan työssä tulee näkyä ja toteutua yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistaminen. Vähäosaisuus ja syrjäytyminen ovat riskejä niin yksilön, yhteisön kuin koko yhteiskunnankin tasolla. Sosionomin tulee työssään tukea osallisuuden vahvistamista kaikilla näillä tasoilla.

Osallisuuden vahvistaminen edellyttää taitoa tuoda median avulla julkiseen keskusteluun erilaisia näkökulmia ja kannanottoja haasteista, jotka uhkaavat osallisuuden toteutumista. Toisaalta myös onnistuneista osallisuuden tukemisen keinoista on hyvä välittää julkisuuteen tietoa – näin hyvät käytännöt ja uudet ideat leviävät eteenpäin.

Opettajana opintojaksolla toimivat freelance-toimittaja Tiina Suomalainen ja yhteiskunta- ja kasvatustieteellisten aineiden opettaja Sanna-Leena Mikkonen. Opintojakson alussa lähiopetus toteutui yhteisopetuksena, jossa molemmat opettajat yhdessä antoivat osaamisensa opiskelijoiden käyttöön.

Toimittajan ohjaamina opiskelijat oppivat lehtikirjoittamisen ja kirjoitetun viestinnän periaatteita ja tekniikoita. Opiskelijoille tulivat tutuiksi mm. termit ”faktalaa-tikko” ja ”kainalojuttu”. Heille selvisi, miten eroavat toisistaan mielipidekirjoitus, asiantuntija-artikkeli ja perinteinen lehtijuttu. Monet opiskelijat harjoittelivat ja oppivat myös toimittajan käytännön taitoja: haastattelukontaktien sopimista ja toteuttamista, sekä valokuvausta.

Opiskelijat kirjoittivat tuotoksensa muutaman viikon aikana prosessinomaisesti. Aiheen löydyttyä sitä mietittiin vielä opettajien kanssa yhteistyönä, ja opiskelijat saivat ohjeita ja tukea idean eteenpäin viemiseksi. Sosiaalialan julkiseen keskusteluun ja kannanottoihin liittyvät vahvasti myös eettiset kysymykset ja salassapi-toon liittyvät asiat. Näistä teemoista käytiin yhdessä keskustelua, ja haettiin esi-merkkien avulla yhteistä ymmärrystä ja rajoja tehtävään sopiville aiheille ja näkö-kulmille. Julkisuudella on aina kääntöpuolensa, joka kuuluu myös tietää ja ym-märtää.

Kirjoitusten aiheen tuli jollain tavalla liittyä marginaaliin ajautumiseen, syrjäyty-miseen tai sen ehkäisyyn, sosiaali- tai kasvatustieteen työkentän ilmiöihin ja ajankoh-taiseen keskusteluun. Tavoitteena oli nostaa esille teemoja, tarinoita, komment-teja ja ihmisiä, joita yleensä ei mediassa juurikaan näy. Suosituksi aiheeksi nou-sivat erilaiset toiminta- ja työmuodot syrjäytymisen ehkäisijöinä ja osallisuuden vahvistajina.

Opiskelijat oppivat tiivistämään, karsimaan ja selkeyttämään kirjoitustaan yleista-juiseksi ja helppolukaiseksi. Erityisiä sosiaalialan ammattisanoja tuli välttää. Opiskelijat olivat jo kolmannen vuoden opiskelijoita, joten he olivat aiemmissa oppimistehtävissään sisäistäneet ammatillisen ja tieteellisen kirjoittamisen peri-aatteet. Nyt heidän odotettiin siis oppivan pois jo jostain aiemmin oppimastaan.

Opiskelijoiden heittäytyminen ja innostuminen annettuun tehtävään näkyi ja vä-littyi siten, että suhteessa opintojakson opintopisteisiin (1 op) moni opiskelija tai tiimi käytti tehtävään huomattavasti enemmän aikaa, kuin hyväksytyt suoritus edellytti.

Opiskelijoita kannustettiin tarjoamaan tuottamiaan tekstejä julkaistaviksi sanomalehtiin. Osa kirjoituksista onkin julkaistu maakunnan eri sanomalehdissä. Julkaistuja kirjoituksia tuottaneet opiskelijat olivat aidosti – ja aiheesta – ylpeitä onnistumisestaan.

Erityisesti ammattitoimittajan tuki ja ohjaus koettiin tärkeänä tämän opintojakson onnistumisessa. Toimittajalta opiskelijat saivat myös tärkeitä vinkkejä julkaisukanavien löytämiseksi, sekä tietoa eri lehtien vaatimuksista julkaistavien kirjoitusten muotoseikoista.

Tähän julkaisuun on koottu opintojakson suorittaneiden opiskelijoiden kirjoituksia. Ne on jaoteltu päälukuihin kirjoituksen aiheen tai teeman perusteella. Niinpä useimpien lukujen alta löytyy niin lehtijuttuja kuin mielipidekirjoituksiakin. Kokonaisuus on värikäs ja monipuolinen – kuten sosiaalialan työkenttäkin on.

2 Syrjäytynyt vai marginaaliin tiputettu?

2.1 Elämä yhdessä huoneessa

Kirjoittajat: Arja Kutvonen ja Kirsi Inkinen

Mikko (nimi muutettu) on 22-vuotias kotiin syrjäytynyt nuori mies. Hän on syrjäytynyt yhteiskunnasta, työelämästä sekä opinnoista. Hän on löytänyt oman paikkansa tietokoneen äärestä, pelien maailmasta. Hänen elämänsä on yhdessä huoneessa.

Mikko ei ole poikkeus. Kotiin syrjäytyminen on nopeasti kasvava ilmiö. Diakoniasalaitoksen Vamos-projektissa on havaittu, että Mikon kaltaiset nuoret elävät 300 metrin päässä vuoteestaan ja tietokoneestaan. Kotiin syrjäytynyt on usein 18–22-vuotias nuori mies, jonka taustalla on koulukiusaamista tai masennusta. Kun niihin ei saada apua ajoissa, nuori jää kotiin.

Kotiin syrjäytyminen tapahtuu vähitellen. Mikon tarina alkoi jo esikouluvuonna, kun äiti huolestui pojan koulukypsyydestä. Vaikka testit osoittivat Mikon olevan valmis kouluun, äidin huoli ei hälvennyt. Leikit uhkasivat jäädä, aurinkoinen ja

iloinen poika alkoi muuttua. Haluttomuus koulunkäyntiä kohtaan kasvoi ja Mikko karkasi usein kesken koulupäivän kotiin leikkimään.

Kaverit kiusasivat Mikkoa koulussa ja koulumatkoilla. Kiusaaminen jatkui koko peruskoulun ajan.

– Yhteydenottoni kouluun ja kiusaajien vanhempiin eivät tuottaneet tulosta. Kun poika huomasi, etteivät aikuiset mahda asialle mitään, hän veti jatkossa kaiken sisäänsä, Mikon äiti kertoo.

Onneksi Mikko löysi kavereita oman koulun ulkopuolelta.

Lääkitys ainoana tukena

Yläasteella ilmeni masentuneisuutta ja aggressiivisuutta, joka näkyi kotona äidin asettaessa nuorelle rajoja. Mikko oli lopulta kahden viikon tarkkailujaksolla psykiatrisella osastolla, hänet diagnosoitiin käytöshäiriöiseksi. Hän kotiutui masenuslääkkeet mukanaan. Lyhyitä osastojaksoja oli jatkossa useampia, pari kertaa Mikko vietiin pakkohoitoon.

– Etsivä nuorisotyö yritti jossakin vaiheessa löytää Mikolle tukihenkilöä, mutta hän vastusti ajatusta. Mikon on ollut vaikea ottaa vastaan ulkopuolista apua ja tukea, äiti muistelee.

– Näin, että lapsella on paha olla, joka päivä sen vaistosi. Jossain vaiheessa pelotti lähteä töihin, vielä enemmän pelotti tulla töistä kotiin. Ollaanko siellä hengissä, äiti kertoo huolestaan.

Mikon on ollut vaikea päästä kiinni työelämään. Kuntoutustyö lakkautettiin, koska Mikon työ ei ollut tarpeeksi tuottavaa. Ammattikoulun pääsykokeet jäivät kesken. Mikko oli silloin sairaalajaksolla, ei jaksanut tehdä koetta loppuun. Koulu ilmoitti, ettei seuraavaan hakuun ollut asiaa.

Äidin voimat lopussa

Mikko asui lyhyen jakson nuorten ryhmäkodissa, mutta palasi kotiin. Käytöshäiriöt hävisivät kotiinpaluun jälkeen. Mikko on viettänyt viimeiset puolitoista vuotta tiiviisti tietokoneen ääressä. Nykyinen tyttöystävä löytyi netin välityksellä.

He asuvat Mikon huoneessa, ja viettävät päihtetöntä elämää. Toimeentulotuki on Mikon ainoa tulonlähde.

Äidin voimavarat ovat olleet vähissä jo pitkään.

– Kun ajattelen tätä elämää, itkuksi menee. Tässä elämänvaiheessa tuntuu, että väsymys kaikesta koetusta tulee jälkikäteen. Olen itse kokenut loppuun palamisen muutamia vuosia sitten.

– Toisaalta on myös hellyttäviä muistoja. Kun tulin töistä, kotona tuoksui hyvältä. Poika kurkisti sohvalta: ”leivoinpa mie pipareita, mut enpä mennyt kouluun”.

Äiti ihmettelee sitä, että kun lapsi tulee aikuiseksi, kädet nostetaan pystyyn ja kaikki muuttuu vapaaehtoiseksi.

KAINALOJUTTU

Tukea perheelle

Eksoten perhe- ja sosiaalipalveluiden sosiaalityöntekijä **Päivimaria Seppäsen** mukaan syrjäytymiseen johtavia tekijöitä on löydettävissä jo lapsuudesta. Yhteiskunnan tukitoimia on tarjolla, mutta aina ne eivät riitä tai tepsivät. Tukitoimien vaikutus voi myös näkyä vasta vuosien kuluttua.

Seppänen pohtii, miten perhe on huomioitu kyseisessä tapauksessa: onko tukea tarjottu perheelle Mikon ollessa alaikäinen? Koko perheen huomioon ottaminen ja tukeminen vaikeissa tilanteissa auttaa myös itse vaikeuksissa olevaa perheenjäsentä.

Lapsen tullessa täysi-ikäiseksi perhe voi hakea apua, vaikka lapsi ei haluaisikaan. Seppänen toteaa lopuksi että tämänkaltaisissa tapauksissa puhutaan yleisesti syrjäytymisestä. Hän pitää sanaa syrjäytynyt muutisanana, joka ei kerro tosillisesta tilanteesta välttämättä mitään. Hän heittääkin kysymyksen: Onko Mikko omasta mielestään syrjäytynyt?

FAKTALAATIKKO

Tukea vaikeassa tilanteessa olevalle perheelle:

- www.nuortenkriisipiste.fi
- www.mll.fi
- www.tukinet.net
- www.apua.info
- www.saimaankriisikeskus.net

- Valtakunnallinen kriisipuhelin: 01019 5202
- Mannerheimin lastensuojeluliiton vanhempainpuhelin: 060012277

- **Mielenterveyspäivystys ja arviointipoliklinikka**, Eksote.
- Perhepalvelut, Eksote.
- Kirkon perheasiain neuvottelukeskukset

2.2 Syrjäytynyt vai syrjäytetty?

Kirjoittaja: Taru Heinonen

Olipa kerran nuori mies, joka kärsi sosiaalisten tilanteiden pelosta. Virallista diagnoosia hän ei ollut lääkäriltään saanut, joten virallisesti hänellä ei mitään ongelmaa ollutkaan. Jonkinlaista lääkitystä oli kokeiltu, mutta hän oli kokenut sen turhaksi ja lääkitsi nyt itseään keskikaljalla. Koulu, useampikin, oli jäänyt kesken ahdistuksen takia. Töitä ei ollut, kun ei ollut mitään tutkintoakaan.

Työvoimatoimisto tarjosi ahkerasti kursseja, jotka eivät sisällöltään millään tavoin vastanneet hänen tarpeitaan tai toiveitaan. Motivaatio oli hukassa. Työharjoittelupaikkaakin ehdotettiin ja määrättiin käymään haastattelussa tukien leikkaamisen uhalla. Virkailija oli pahoillaan, kun joutui näin toimimaan. Haastatteluun nuori mies ei yhä kasvavalta ahdistukseltaan kyennyt.

Työttömyys oli ajanut miehen ottamaan pikavippejä ja melko pian hän olikin sosiaalitoimistossa hakemassa apua. Perintälaskuja ja lainaeriä ei kuitenkaan voitu laskea menoihin, joten toimeentulotuki ei riittänyt kattamaan todellisia kuluja. Viranomaisen pystyi pahoitellen ehdottamaan vain lainojen jättämistä ulosottoon.

Nuoren miehen ahdistus syveni, muuttui masennukseksi ja vei viimeisetkin voimat.

Olisitko sinä valmis leikkaamaan tämän miehen toimeentulotukea? Onko hän sinun mielestäsi itse syyllinen omaan ahdinkoonsa? Voisiko sinun mielestäsi yhteiskunta tehdä jotain hänen ja hänen kaltaistensa hyväksi? Niin, tämä nuori mies ei suinkaan ole ainut lajiaan hyvinvointivaltiossamme.

2.3 Oppimisvaikeudet voivat syrjäyttää

Kirjoittajat: Eeva Vattulainen ja Mirja Viitakangas

Kansallisen lukutaitotutkimuksen mukaan noin viidellätoista prosentilla suomalaisista aikuisista on lukutaidossaan sellaisia vaikeuksia, jotka vaikeuttavat heidän oppimistaan, työllistymistään ja työntekoaan, rajoittavat arkielämää ja harrastuksia sekä vähentävät oppimishaluja. Toisin sanoen sadattuhannet suomalaiset kamppailevat päivittäin erilaisten oppimisen ongelmien kanssa arkielämässään, koulussa, työpaikallaan ja harrastuksissaan.

Vaikeuksia voivat aiheuttaa laskeminen, lukeminen, kirjoittaminen, vieraat kielet, hahmottaminen ja motoriikka. Oppimisvaikeuksissa ei ole kyse älyn tai lahjakkuuden puutteesta, vaan synnynnäisesti erilaisesta tavasta hahmottaa tietoa ja oppia asioita. Hahmottamisen ja oppimisen tapa kulkee ihmisen mukana läpi elämän.

Tunnistamattomat ja tukea vaille jääneet oppimisvaikeudet ovat merkittävä syrjäytymisen riskitekijä. Tutkimuksissa on raportoitu jatko-opiskelumahdollisuuksien kaventumisesta, keskimääräistä matalammasta koulutustasosta ja muuta väestöä korkeammasta työttömyydestä. Erityisesti yhteys pitkäaikaistyöttömyyteen on selvä. Lisäksi oppimisvaikeuksista kärsivillä esiintyy erilaisia itsetunto- ja mielenterveysongelmia.

Oppimisvaikeuksiin liittyy edelleen paljon ennakkoluuloja, väärinkäsityksiä ja suoranaisista tiedon puutteita jopa opetuksen ammattilaisten keskuudessa. Monet oppimisen kanssa kamppailevat ovat joutuneet kouluaikoinaan sellaisen epäasiallisen kohtelun ja suoranaisen kiusaamisen kohteeksi, joka voidaan rinnastaa jopa traumaattiseen kokemukseen.

Yleisyydestään huolimatta aikuisten oppimisvaikeudet ovat huonosti tunnettuja jopa palvelujärjestelmän piirissä. Osaava ohjaus on vuosina 2010 – 2013 toteutettava valtakunnallinen Erilaisten oppijoiden liiton, Kriminaalihuollon tukisäätiön ja Mielenterveyden keskusliiton projekti, joka on suunnattu aikuisten ohjauksen, neuvonnan ja palveluiden parissa työskenteleville ammattilaisille. Sen tarkoituksena on kehittää moniammatillinen yhteistyö- ja osaamisvaihtomalli, jolla löytää putoavia eli syrjäytymisvaarassa olevia aikuisia. Syitä syrjäytymiseen voivat olla mielenterveys- ja päihdeongelmat, tunnistamattomat ja tukea vaille jääneet oppimisvaikeudet tai rikostausta.

Usein ongelmat ovat päällekkäisiä, jolloin myös niiden hoitaminen on kaksinkertainen haasteellisempaa. Siksi olisi tärkeää löytää keinoja huonojen kehityskulkujen katkaisemiseksi mahdollisen varhaisessa vaiheessa, mieluiten jo lapsuudessa.

Oppimisvaikeuksiin on tarjolla myös apua ja kuntoutusta. Erilaisten oppijoiden liitto on valtakunnallinen lukijärjestö, joka tarjoaa oppimisvaikeuksiin liittyvää tukea, apua, neuvontaa ja koulutusta erilaisille oppijoille, vanhemmille ja ammattilaisille. Paikalliset aluejärjestöt järjestävät kursseja, vertaistukitoimintaa ja lukitapahtumia.

Kelan kautta voi päästä neuropsykologiseen kuntoutukseen. Se edellyttää lääkärinlausuntoa ja neuropsykologista tutkimusta, jossa kuvataan tarkasti oppimisvaikeuden aiheuttamat haitat opiskelu- tai työkyvylle sekä selkeä kuntoutustavoite. Työvoiman palvelukeskukset voivat halutessaan lähettää asiakkaansa neuropsykologin tutkimukseen.

Oppimisvaikeuksiin perehtynyt ammatillinen erityisopettaja voi myös tehdä paljon tukeakseen aikuiskoulutuksen piirissä olevaa erilaista oppijaa selviytymään opinnoistaan. Opintonsa aloittaville opiskelijoille voidaan järjestää lukihäiriöiden seurantatestejä, joiden avulla voidaan tunnistaa lisätuesta hyötyvät opiskelijat.

Tuki voi olla lisäajan antamista kokeessa, tukiopetusta, erilaisten opiskelu- ja ajankäyttötekniikoiden opettamista, erilaisia oppimisen apuvälineitä tai keskusteluapua ja opintojen suunnittelua yhdessä opiskelijan kanssa. Kaikki nämä ovat tärkeitä keinoja koulutuksen tekemisessä aidosti esteettömäksi myös erilaiselle oppijalle.

3 Osallisuutta tukemassa

3.1 Kohtaamisia ja työtä yhteisin voimin

Kirjoittajat: Marjo Suomalainen ja Minna Viljakainen

Päihdetyön päiväkeskustoiminta ja asuinaluetyö ovat monen kunnan alueella ratkaisu kasvaviin päihdeongelmiin, ja yksittäisen päihdeongelmaisen mahdollisuus saada apua elämäänsä. Päiväkeskustoiminta kasvattaa ihmisten hyvinvointia, sosiaalista vastuuta ja elämänhallintaa, mikä vahvistaa myös laajempaa yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta.

Päiväkeskus Kaartinkulman toiminta on ison joukon aikaansaama. Seurakunta-yhtymä ja kaupunki ovat aikanaan lähteneet liikkeelle yhteisin voimin. Lukuisat ihmiset ovat etsineet yhteistä tahtoa, päätöksiä, toimintatapaa, rahoitusta sekä paikkaa päiväkeskukselle. Kaartinkulmasta on kehittynyt monien toimintojen päiväkeskus. Suunnan näyttäjänä ovat olleet kävijät, heidän tarpeensa ja ideansa. Alkuvaiheisiin liittyi opin ottaminen muualta ja omien paikallisten piirteiden hyödyntäminen. Epäilyäkin aiheuttanut toiminta on vakiinnuttanut paikkansa ja jatkuu vahvana edelleen.

Toiminnan tasolla päiväkeskus Kaartinkulma on päihteetön matalankynnyksen paikka, jossa tuetaan päihteettömyyttä päivittäin. Kaartinkulmasta on tehty kodinomainen paikka, jossa otetaan ihminen vastaan ihmisenä, jotta sinne olisi mahdollisimman helppo tulla. Paikka, johon Kaartinkulma aikanaan päätettiin perustaa, oli kuuluisa muun muassa rauhattomuudestaan. Kaartinkulmalla on ollut kuitenkin huomattavan rauhoittava vaikutus lähiympäristöön. Kaartinkulman esimerkkiä ja sanomaa päiväkeskuksen rauhoittavasta vaikutuksesta on pyritty vieämään myös muihin Lappeenrannan kaupunginosiin, joissa asukkaat ovat tunteet turvattomuutta.

Tukea arkeen

– Kaartinkulma on kaikenkansan paikka, jossa tapahtuu paljon, vaikka toiminta ei näy ulospäin, kertoo diakoni Ari Tuomikoski. Päiväkeskus on tarkoitettu kaikille alueen aikuisille, jotka haluavat omaehtoista toimintaa päivänviettonsa tueksi ja sisällöksi. Päivittäiset kävijämäärät vaihtelevat 25 – 30 henkilön välillä.

Toimintaa esitellään mahdollisuuksien mukaan eri tilaisuuksissa, sitä ei kuitenkaan varsinaisesti mainosteta. Tuomikosken mukaan puskaradio ja viidakkorumpu ovat tehokkaimpia välineitä toiminnasta tiedottamiseen. Tärkeässä roolissa ovat myös yhteistyötahot kuten Lappeenrannan kaupunki, Etelä-Karjalan Työvoiman palvelukeskus, Rikosseuraamuslaitos, Pulsan hoitokoti, Raittiustoimi, A-kilta sekä seurakuntayhtymän eri seurakunnat.

– Tavoitteena on tarjota alueen asukkaille mahdollisuus mielekkääseen toimintaan ja päivänviettoon esimerkiksi kahvin ja sosiaalisten suhteiden kera. Pyrimme tavoitteeseen kehittämällä ihmisille tarjottavan tuen laajuutta. On kyseessä sitten palveluohjaus tai ohjaava palvelu, tärkeintä on avun ja tuen kohdentuminen oikein. Uhkana toiminnan kehittämiseksi on kolmannen sektorin toiminnan näivetyminen, mikäli resurssit heikkenevät eikä työn vaikuttavuutta asiakkaisiin nähdä, sanoo Tuomikoski.

Päiväkeskus Kaartinkulma:

- toimintaa eri työvoimapolitiisin keinoin
- yhdyskuntapalveluspaikka
- leirit, retket, projektit
- vapaaehtoistyö
- ruoka-avustukset
- harjoittelupaikka opiskelijoille
- mahdollisuus sosiaaliseen vuorovaikutukseen
- diakonin päivystys
- avoinna arkisin klo 8 – 14.

3.2 Hyvinvointia ja elämänhallintaa opiskelijan arkeen

Kirjoittaja: Tea Sissonen

Yhteiskunnan sekä opiskelun tuomat paineet voivat panna opiskelijan henkisesti ahtaalle. Kun voimat on loppu, ei tiedetä mistä voi hakea apua. Opiskelijoiden tukikeskus, tunnetummin Nyyti ry, tarjoaa asiakkailleen edistävää elämänhallintaa, tukea henkiseen hyvinvointiin sekä ehkäisevää työtä sairastumisien suhteen. Nyytin tämänhetkisiä palveluja ovat verkkosivut, hengailuillat sekä nettiryhmät, jotka tarjoavat monenlaista tukea eri tilanteissa oleville ihmisille.

– Toimintamme on laajempaa kotisivuillamme, vaikka järjestämme edelleen kursseja ja luentoja, toiminnanjohtaja Helena Partinen kertoo.

– Eniten apua pystymme tarjoamaan nettiryhmissämme, joihin on rekisteröitynyt lähemmäs 3 000 ihmistä. Jokaisella on oikeus lukea ryhmiemme keskusteluja, vuoteen 2011 mennessä keskustelujamme oli ladattu arviolta satatuhatta kertaa, mikä oli kymmenen prosentin lisäys edelliseen vuoteen verrattuna, Partinen sanoo.

Nyyti aloitti tarinansa rekisteröityneenä yhdistyksenä vuonna 1984 Opiskelijoiden mielenterveys- ja yhteisöasumiskokeiluprojektina. Siitä lähtien Nyyti on tarjonnut apuansa tuhansille opiskelijoille ympäri Suomen.

– Aluksi toimintaa oli ainoastaan pääkaupunkiseudulla. Myöhemmin toimintamme on laajentunut valtakunnalliseksi. Syksyllä toimintamme alkaa myös ammattikorkeakouluissa, Partinen kuvailee.

Yhdistys tekee yhteistyötä ympäri Suomen monien tahojen kanssa, joihin lukeutuvat esimerkiksi Jyväskylän kaupunki, Helsingin seudun erilaiset oppijat ry, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö sekä Suomen syömishäiriöliitto SYLI ry.

Yhteistyötahot järjestävät yhdessä Nyyti ry:n kanssa erilaisia tapahtumia, joihin kaikilla on vapaa pääsy. Maaliskuun lopussa uusimpana tapahtumana Nyyti ry järjestää elämäntaitokurssin, jossa teemana on yksinäisyys. Kurssilla käsitellään paljon ihmisläheisiä asioita ja kurssin tavoitteena onkin, että jokainen osallistuja käsittelee oman elämänsä liittyviä asioita.

Kurssille osallistuminen maksaa vähän, mutta osallistumisesta saatu hyöty on tärkeä. Kurseilla toimii suunnittelijoina ja ohjaajina yleensä sosiaalipsykologeja, sairaanhoitajia tai terveystieteiden maistereita.

– Kurssit järjestetään pääasiassa Helsingissä, mutta tarkoituksenamme olisi laajentaa kurssitarjontaa myös verkkoon. Verkkosivuillemme on mahdollisesti tulossa koulutus elämäntapaohjaamiseen, jonka tarkoituksena on saada ohjaajia lisää toimintaamme.

Miten korkeakoulut Lappeenrannassa voivat osallistua Nyytin toimintaan, toiminnanjohtaja Helena Partinen?

- Esimerkiksi ylioppilaskunta sekä opiskelijakunta voivat järjestää päihteettömiä hengailuittoja.
- Tuemme järjestettyjä iltamia kotisivuillemme sekä Facebookissa markkinoinnilla. Lisäksi tarjoamme hengailuittojen järjestäjille mainospohjia ja palautelomakkeita.
- Pääkaupunkiseudulla Metropolian ammattikorkeakoulun opiskelijakunta on järjestänyt jo kolmatta vuotta peräkkäin alkoholittomia tapahtumia opiskelijoille, joten toimintaan voi lähteä sekä järjestäjänä että osallistujana mukaan rohkeasti!

Nyyti ry – lyhyesti

- Opiskelijoiden tukikeskus, joka tarjoaa tukea hyvinvointiin ja elämänhallintaan
- Tarjolla mm. nettikeskusteluryhmiä, hengailuittoja sekä erilaisia kursseja
- Nyytin palvelut laajentuvat syksyllä 2012 myös ammattikorkeakouluihin
- Matalan kynnyksen paikka tarjoaa apua opiskelijan arkeen.

4 Monikulttuurisuuden rikkautta

4.1 Parasta Suomessa on puhdas ilma ja rehelliset ihmiset

Kirjoittajat: Emmi Nikkonen, Jaana Kiljunen, Akseli Haltio ja Heini Marttinen

Skinnarilan kampuksen 9000 opiskelijasta vaihto-opiskelijoita on noin 400. Vaihto-opiskelijoita tulee eri puolilta maailmaa, kuten Ranskasta, Saksasta, Venäjältä ja Kiinasta. Omista kokemuksistaan Skinnarilassa opiskelusta kertoivat Behnam Zakri, 32, ja Xiaoyun Li, 24.

Maailmanmatkaaja

Behnam on kotoisin Iranista. Hän on ollut Suomessa 1,5 vuotta ja opiskelee energiatekniikkaa Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa (LUT). Behnam on kokenut matkaaja, sillä ennen Suomeen saapumista hän on ehtinyt opiskella jo muun muassa Japanissa ja Australiassa. Behnamin mielestä Lappeenranta eroaa suuresti hänen kotikaupungistaan:

– Tulen isosta ja väkirikkaasta kaupungista, joten täällä on hieman hiljaista ja joskus vähän tylsää.

Behnam kaippaa kovasti kotimaansa vuoria ja raikasta vuoristoilmastoa:

– Kun kotimaassani astun ulos, näen vuoria joka puolella, mutta täällä maasto on aivan tasaista.

Lämpimämmästä ilmastosta kotoisin oleva Behnam ei myöskään innostu Suomen ilmastosta:

– Etenkin viime vuonna talvi oli erittäin rankka. Lyhyet päivät ja pimeys olivat vaikeita minulle.

Hän kaippaa myös kotimaisia ruokia, joita hän ei itse valitettavasti pysty täällä Suomessa valmistamaan.

Suomen hyvinä puolina Behnam pitää pikkukaupunkien yksityisyyttä, turvallisuutta ja puhdasta ilmaa. Tärkein asia hänen mielestään on kuitenkin suomalaisten ihmisten rehellisyys.

Uusia ystäviä

Xiaoyun Li opiskelee konetekniikkaa Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa neljättä vuotta ja hän on kotoisin Kiinasta. Kotimaastaan Xiaoyun kertoi ikävöivänsä ruokia, maan omia juhlia sekä tietysti perhettään. Koti-ikävänsä vuoksi hän onkin käynyt pitempinä loma-aikoina kotona Kiinassa.

Xiaoyun on kohdannut haasteita Suomessa. Suomen kielen opettelu on ollut varsin hankalaa:

– Ihmiset puhuvat englantia niin hyvin, etten ole jaksanut opetella suomea.

Myös sää on osoittautunut vaikeaksi – Xiaoyun on yhtä mieltä Behnamin kanssa siitä, että ilmasto on yksi Suomen huonoista puolista.

Suomalaiset ovat ottaneet Xiaoyunin hyvin vastaan. Hänen mielestään ystävälliset ihmiset ovatkin yksi Suomen parhaista puolista. Hän pitää suomalaisia korkeasti koulutettuina ja kielitaitoisina. Xiaoyunin mukaan suomalaisiin on ollut helppo tutustua ja hän on saanut heistä monia ystäviä.

Yleinen käsitys suomalaisista on, että olemme ujoja ja meihin on vaikea tutustua. Kuitenkin Xiaoyun ja Behnamin kokemukset ovat olleet päinvastaisia. Kenties syynä on Skinnarilan koulun kansainvälinen ilmapiiri, tai ehkä yleiset käsitykset suomalaisista eivät pidäkään paikkaansa

Yleistä kansainvälisestä vaihdosta:

- Opiskelijamäärä yhteensä n. 5700 (LUT) ja 3200 (Saimaan AMK)
- Lukuvuonna 2011–2012 saapuvia vaihto-opiskelijoita on 207 (LUT) ja 165 (Saimaan AMK)
- Vaihto-opiskelijoiden yleisimmät kotimaat: Ranska, Saksa, Venäjä ja Kiina
- Vaihdon kesto on keskimäärin yksi lukuvuosi
- Suosituimpia koulutusaloja ovat tekniikan alat (AMK), liiketalous (AMK), tietotekniikka (LUT) sekä energiatekniikka (LUT)

- Hiukan yli puolet kaikista yliopiston vaihto-opiskelijoista (116) opiskelee International Business and Technology Management (IBTM) -ohjelmassa, johon on koottu englanninkielisiä kauppatieteen ja tuotantotalouden kursseja.

4.2 Kulttuurien kirjoja Parikkalan päiväkodeissa

Kirjoittajat: Sari Matikainen ja Heidi Suomalainen

Parikkalan kunnan varhaiskasvatuksessa halutaan ennakoida maahanmuuttajaperheiden määrän kasvua. Parikkalan Päiväkodeissa tehtiinkin selvitys, mitä monikulttuurisuus päiväkodissa on, miten se ilmenee kasvatuskäytännöissä ja miten monikulttuurinen kasvatuskumppanuus päiväkodissa toteutuu.

Parikkalan kunnan päivähoito on järjestetty päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Päiväkoteja on yhteensä kolme, joista kaksi sijaitsee aivan Parikkalan kuntakeskuksessa ja kolmas noin kolmen kilometrin päässä Särkisalmella.

Monikulttuurisuus Parikkalan päiväkodeissa on melko vähäistä. Tällä hetkellä monikulttuurisia lapsia on hoidossa alle kymmenen. Kantaväestön lapset ovat olleet vastaanottavaisia ja kiinnostuneita maahanmuuttajalapsia kohtaan, eikä kiusaamista ole ilmennyt. Haasteelliset tilanteet monikulttuuristen perheiden parissa ovat liittyneet yhteisen kielen puuttumiseen. Näissä tapauksissa henkilöstö tukeutuu joko suomenkielentaitoiseen vanhempaan tai lapseen.

Opetushallitus on antanut varhaiskasvatuksen piirissä työskenteleville valtakunnallisen ohjeistuksen, jossa on maininta, että maahanmuuttajalapsilla pitäisi olla oikeus säilyttää kotimaan kulttuuria osana kasvamista ja sopeutumista, suomalaisessa yhteiskunnassa.

Hoitajista työ on avartavaa

Kasvatuskumppanuus perustuu molemminpuoliseen luottamukseen henkilökunnan ja perheen välillä. Avoimuus on onnistuneen sosiaalisen vuorovaikutuksen lähtökohta ja merkittävässä osassa myös Parikkalan päiväkodin arkea.

Kielen sekä suomalaisen tapakulttuurin oppiminen on melko usein lapsen päivähoitoon hakeutumisen syy. Myös yksi tärkeimmistä maahanmuuttajalapsiin kohdistuvista kasvatustavoitteista on suomen kielen oppiminen, jotta hoitaja ja lapsi ymmärtäisivät toisiaan ja tiedonkulku hoitohenkilöiden ja perheiden välillä helpotuisi. Myös tulkkipalvelut voisivat olla helpommin saatavilla.

Hoitajat kokevat maahanmuuttajalasten kanssa työskentelyn avartavana, rikastuttavana ja omia näkemyksiä laajentavana toimintana. Siksi heille tulisikin taata mahdollisuus kouluttaa itseään maahanmuuttajatyöhön ainakin, että ajantasainen tietous saataisiin.

”Monikulttuurinen päivähoito kaipaisi mielestämme laajempaa keskustelua yhteiskunnan tasolla. Lähinnä siitä näkökulmasta, millaisia vaikutuksia varhaiskasvatuksella on maahanmuuttajalapsen kehitykselle ja identiteetille, kun hän kuljettaa mukanaan kotimaansa kulttuuria vieraan kulttuurin rinnalla.”

Tästä herääkin kysymys voisiko maahanmuuttajatyötä kehittää niin, että monikulttuurisia lapsia sijoitettaisiin keskitetysti enemmän yhteen päiväkotiyksikköön?

Sillä uskomme, että ihmiselle omat juuret ovat tärkeä asia.

”Maahanmuuttajaperheiden määrä kasvaneen Kolmikannan rajanylityspaikan avauduttua”

Suomi on nykyään yhä kansainvälisempi. Maahanmuutto on lisääntynyt Suomessa viimeisten vuosikymmenten aikana ja maahanmuuttajat ovat aikaisempaa tutumpi näky yhteiskunnassamme. Tämän myötä myös maahanmuuttajien määrä palveluiden käyttäjinä kasvaa.

Maahanmuuttajien sopeutuminen ja kotoutuminen uuteen maahan tuo mukanaan haasteita. Yhteistyössä maahanmuuttajan kanssa tulee tiedostaa ristiriidat, jotka hän kohtaa saapuessaan uuteen maahan ja opetellessaan suomalaisia kasvatusta- ja perhekäytänteitä.

Parikkalan Kolmikannan rajan ylityspaikasta on uutisoitu aiemminkin. Lähinnä keskustelua on jo käyty ostosmatkoista, matkustajamäärien kasvusta, elin-

keinotoiminnan piristämistä ja alueiden matkailumahdollisuuksien hyödyntämisestä. Tämän vuoden alussa Sanomalehti Itä-Savo kirjoitti, että rajanylitykset Parikkalassa vähenivät yli viidenneksellä.

Vastaavasti vuoden 2011 joulukuussa Etelä-Saimaa uutisoi, että vieraskielisiä on tullut Parikkalaan joka vuosi. Suomessa asuvien venäjänkielisten perheiden yleisin muoto on täysvenäläisyys, jossa molempien vanhempien äidinkieli on venäjä. Muutama vuosi aikaisemmin yleisempiä olivat perheet, joissa mies oli suomenkielinen ja vaimo venäjänkielinen. Vaikka monikulttuurisen perheen tuttavuussuhteet olivat aluksi perheitä, joissa oli venäjänkielinen vaimo, maahan tulleen kieli-taito kehittyi parhaiten keskusteluissa toisen suomenkielisen kanssa.

Faktoja varhaiskasvatuksesta:

- Maahanmuuttajalasten kotoutumistoimenpiteet tulisi huomioida jo varhaiskasvatuksessa
- Tasa-arvo tyttöjen ja poikien välillä on lähtökohta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa.
- Eri kulttuuritaustaisten lasten varhaiskasvatus järjestetään tukien lapsen sosiaalisia kontakteja ja lapsen kuulumista ryhmään.
- Tavoitteena on kaksikielisyyden muodostuminen niin, että lapsi omaksuu suomen kielen ja säilyttää oman äidinkielensä
- Lapsen omaa uskontoa, kulttuuria ja identiteettiä tuetaan sekä vahvistetaan varhaiskasvatuksessa.

4.3 Maahanmuuttoa on ollut kauan ja paljon

Kirjoittaja: Olga Kirjanen

Perinteisesti ajatellaan, että Suomi on väestöltään ja kulttuuriltaan homogeeninen maa. Monikulttuurisuutta ja maahanmuuttoa pidetään edelleen suhteellisen uutena ilmiönä.

Tutkimukset kuitenkin osoittavat toista. Yksi tutkimuksista on Antero Leitzingerin väitöskirja Ulkomaalaisten pitkä historia Suomessa. Tutkimus pureutuu maahanmuuton historiaan ja sen vaikutuksiin suomalaisessa yhteiskunnassa. Maahanmuuttovirastossa tutkijana toiminut Leitzinger on julkaissut aiheesta myös kirjan Ulkomaalaiset Suomessa 1812 – 1972.

Teoksessa esitettyjen kansallisuuksien kirjo on hämmästyttävän laaja. Pelkääntään Venäjän alamaisten keskuudessa puhuttiin kymmenkuntaa eri kieltä. Lisäksi kirjassa mainitaan pohjoismaalaiset, saksalaiset, länsieurooppalaiset, kiinalaiset, muut aasialaiset ja afrikkalaiset, amerikkalaiset ja australialaiset.

Idea homogeenisestä Suomen kansasta on varsin houkutteleva, koska se korostaa kansan yhtenäisyyttä yhteiskunnan voimavarana. Mutta olivatko Suomen ulkomaalaiset sittenkin vain marginaaliryhmä, ”poikkeuksia” kansakunnan historiassa?

Seuraavat nimet ovat jokaiselle suomalaiselle tuttuja: Engel, Finlayson, Sinebrychoff, Fazer, Paulig, Stockmann. Heidän vaikutustaan suomalaiseen kulttuuriperintöön tuskin kukaan voi kiistää.

Suomalaista kulttuuria oli myös luomassa Maamme-laulua säveltänyt saksalais-syntyinen säveltäjä ja musiikinopettaja Friedrich Pacius. Häntä pidetään myös suomalaisen taidemusiikin isänä.

Ukrainalaissyntyinen taidemaalari Ilja Repin asui Suomessa 30 vuotta ja hänen taiteensa on tunnettua ja suosittua Suomessa. Tanskalaissyntyinen Gunnar Didrichsen ja hänen vaimonsa Marie-Louise tunnetaan perustamastaan Didrichsenin taidemuseosta Helsingin Kuusisaaressa.

Tunnettujen esimerkkien rinnalla on ollut paljon muita ulkomaalaisia ja maahanmuuttajia, joilla on ollut tärkeä merkitys Suomen kulttuuri- ja liike-elämän kehityksessä. Tässä on joitakin esimerkkejä: norjalaiset sahatyömiehet Kotkassa ja tanskalaiset lennätinkaapelimiehet Uudessakaupungissa, sveitsiläiset kondiittorit, juustontekijät ja opettajat, skotlantilaiset tehtailijat ja kreikkalaiset tupakkamiehet, italialaiset posetiivarit ja jäätelökauppiat, saksalaiset kauppamiehet, käsitöläiset ja taiteilijat, kiinalaiset linnoitustyömiehet, itäkarjalaiset kulkukauppiat ja venäläiset sotilaat.

Leitzingerin tutkimus osoittaa, että Suomessa on ollut maahanmuuttoa yllättävän kauan ja paljon. Tieto auttaa ymmärtämään, että ulkomaalaiset ovat antaneet oman panoksensa nykyisen hyvinvointivaltion rakentamiseen. Toivottavasti jonakin päivänä ulkomaalaishistoria tulee tutuksi myös tavallisille kansalaisille ja suomalaiset voivat olla ylpeitä maansa monikulttuurisesta historiasta.

5 Lapsiperheiden arjessa mukana

5.1 Lapsettomuus ahdistaa useita

Kirjoittajat: Eija Ruuth ja Janita Korhonen

Lapsettomuus on syvästi henkilökohtainen asia, joka koskettaa kymmeniätuhansia pareja maassamme. Se aiheuttaa surua monille pareille.

Lapsettomuuden ratkaisumahdollisuudet antavat voimia jatkaa jokapäiväistä elämää. Ratkaisuja voivat olla hedelmöityshoito, adoptio tai eläminen lapsettomana. Suurta osaa lapsettomuudesta kärsiviä pareja voidaan auttaa nykyisillä hedelmöityshoidoilla.

Hedelmöityshoidot eivät tavallisesti ole ensimmäinen hoitovaihtoehto lapsettomuuden hoidossa. Aluksi varmistetaan, että munasolu irtoaa normaalisti, ja neuvotaan yhdyntöjen ajoitus oikeaan ajankohtaan. Lääkärin neuvoa ja apua vaatiin toimiin ryhdytään vasta, kun edellä mainittu tie on käyty loppuun.

Hedelmöityshoitoja on tarjolla laaja valikoima lapsettomuuden syyn ja tyypin mukaan.

Hedelmöityshoidoilla hyviä tuloksia

Hedelmöityshoidoilla on saavutettu hyviä tuloksia lapsettomuuden hoidossa. Hedelmöityshoitojen tuloksena alkaneissa raskauksissa on riskejä, jotka liittyvät odotusaikaan, äidin hyvinvointiin ja vastasyntyneen lapsen terveyteen.

Suurin osa hedelmöityshoidoilla alkunsa saaneista lapsista syntyy kuitenkin terveinä. Useiden tutkimusten mukaan hedelmöityshoidoilla ei ole myöskään suurta merkitystä kasvavan lapsen terveyteen.

Hoito ei aina auta

Lapsettomuushoidot eivät aina tuota toivottua lopputulosta. Syyt raskauden alkamattomuuteen saattavat jäädä tuntemattomaksi.

Ajatus kaksin pariskuntana elämisestä voi tuntua luovuttamiselta tai jopa siltä kuin olisi hävinnyt pitkän taistelun. Luopuessaan toiveestaan saada lapsi monet pariskunnat kokevat syyllisyyttä, häpeää ja arvottomuutta. Nämä tunteet ja kokemukset ovat yleensä voimakkaita silloin, jos parin lähiomaiset tai ystävät eivät ole tukemassa pariskuntaa tai ovat lisäämässä painetta oman lapsen saamisesta.

Pariskunnat voivat saada tukea lapsettomuuteen perehtyneeltä terapeutilta läpikäydessään tilanteeseen kuuluvaa surutyötä ja luopumista. Tulevaisuutta ja elämää lapsettomana voi olla vaikeaa hyväksyä.

Lapsettomuuden lopullinen hyväksyminen voi olla myös mahdollisuus uuteen. Monet pariskunnat kokevat saavansa elämästään uuden otteen ja ovet avautuvat toisaalle.

Vaihtoehtona adoptio

Monet pariskunnat tietävät adoption olevan mahdollisuus vanhemmuuteen myös silloin, kun lapsettomuushoidot eivät yrityksistä huolimatta ole johtaneet lapsen syntymiseen.

Adoptio ei sovi kaikille. Erilaisten vaihtoehtojen ja mahdollisuuksien läpikäyminen on kuitenkin aina hyödyllistä. Jos pariskunta päätyy adoptioon, on hyvä valmistautua siihen huolella, sillä adoptioprosessi vie aikaa ja edellyttää sitoutumista.

Mikkeliläispariskunta odottaa lastaan Intiasta

– Lapsettomuus ei unohdu, mutta sen kanssa oppii elämään, sanoo Tuija tunteuksistaan omasta lapsettomuudestaan. Keskenmenon ja epäonnistuneiden hoidelmöityshoitujen jälkeen hän kertoi tunteneensa surua siitä, että syy on hänen ja ettei pystynyt antamaan puolisolleen lasta.

Pitkän harkinnan jälkeen he päätyivät adoptioon ja ulkomaiseen adoptioon miehen toiveesta. Tuija kertoo puolisonsa ”pelänneen” suomalaisessa adoptiossa, että jonain päivänä joku tulee ovelle kolkuttamaan ja kertomaan olevansa lapsen oikea vanhempi. Suomalaisessa adoptiossa heillä olisi voinut myös tulla ikä vastaan, koska prosessi voi viedä vuosia ja Suomessa adoptioikä on alle 40 vuotta.

Adoptioluvan saatuaan he valitsivat Intian kohdemaaksi lyhyiden jonojen vuoksi. Adoptiossa tehtävät kotiselvitykset kestivät heillä noin 1,5 vuotta, siihen kuului sosiaalityöntekijän tapaamisia, terveydentilan selvityksiä kuten esimerkiksi hiv-testit sekä pienimuotoinen oman elämänkaaren kertominen. Kun vihdoinkin tuli päätös, että heidät oli hyväksytty intialaisen tyttölapsen vanhemmiksi ja he saivat valokuvan lapsesta, alkoi oman lapsen saaminen tuntua todelliselta.

Intiasta adoptoineilla on omat internetsivut ja vertaistapaamisiakin järjestetään. Tuija ja hänen miehensä ovat käyneet tapaamisissa muutaman kerran. Muiden perheiden kanssa he ovat jakaneet kokemuksia erilaisista eteen tulevista asioista, kuten asiapapereiden selvityksistä viranomaisten kanssa tai lastenkotien erilaisista käytännöistä lasta luovuttaessa.

”Osaanko rakastaa adoptiolasta kuten omaani?” ja monet muut asiat askarruttavat adoptoivia perheitä kuten myös Tuijaa ja hänen puolisoaan. He ovat mietti-neet muun muassa sitä, miten suhtautua mahdollisiin rasistisiin kommentteihin.

Jouluksi kotiin..

Oli juhlan paikka, kun vihdoinkin saapui tieto siitä, että kaksivuotias tyttö on Tuijan ja hänen puolisonsa oma. Matka on pian edessä ja vatsassa kihelmöi tunne oman lapsen näkemisestä. Koti on laitettu kuntoon, ja kaapit ovat täyttyneet vaatteista, leluista ja kaikesta tarpeellisesta. Tuleva matka hieman jännittää, mutta on odotusta täynnä. Toiveena heillä on päästä tulemaan lapsen kanssa jouluksi kotiin.

FAKTALAATIKKO

Kansainvälisen adoptioprosessin vaiheet:

- Yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa mm. adoptioneuvonta, kotiselvitys, adoptioluvan hakeminen.
- Kohdemaan valinta ja asiakirjojen toimitus kohdemaan viranomaisille
- Lapsiesitys ja (haku) matkat lapsen kotimaahan.
- Jokainen adoptioprosessi on yksilöllinen ja etenee lapsen ja lapsen lähtömaan adoptioviranomaisten tahdissa
- Tavoitteena on löytää lapsille sopivimmat perheet ja se vaatii adoptiohaki-joilta joustavuutta, epävarmuuden sietoa sekä yhteistyökykyä.
- Lapsen Suomeen tulo, sosiaalityöntekijän seurantakäynnit sekä – raportti.
- Jälkipalvelu

Kansainvälistä adoptiopalvelua antavat Helsingin kaupungin sosiaalitoimi, Interpedia ja Pelastakaa lapset Ry.

Lähde: www.pelastakaalapset.fi

5.2 Doula äidin tukena synnytyksessä

Kirjoittajat: Heini Honkanen, Sanna Koljander, Sari Korhonen, Katja Kiander

Läheinen ei aina pääse synnytykseen mukaan. Silloin koulutetun doulan tuki voi olla kullanarvoista. Etelä-Karjalassa jo kuusi äitiä on saanut doulalta tukea synnytyksen hetkellä.

Synnytys on jokaiselle äidille ainutlaatuinen kokemus. Kaikilla ei ole kuitenkaan läheistä, joka tulisi tueksi synnytykseen. Silloin avuksi voi pyytää doulan – tukihenkilön, joka toimii äidin tukena, apuna ja kuuntelijana raskauden ja synnytyksen aikana.

Etelä-Karjalan perhetyön kehittämissyhdystys on järjestänyt doulatoimintaa Lappeenrannassa vuoden ajan. Tällä hetkellä toiminnassa on mukana seitsemän vapaaehtoista doulaa. Myös Imatralla on doulatoimintaa ja doulan saa päiväryhmä Liekun kautta.

Etelä-Karjalassa doulatoiminta sai alkunsa Ensi- ja turvakotien liiton koulutuksen innostamana. Doulatoiminnan yhdyshenkilönä toimiva Leena Marttinen kertoo, että doulien elämäntilanteet ovat hyvin erilaisia, heitä on kaikista ikäluokista ja eri ammattiryhmistä. Kaikkia yhdistää halu tukea toista naista tässä ainutlaatuisessa tilanteessa.

– Kuka vain voi olla doula. Ei tarvitse olla itse synnyttänyt, riittää, että on halua auttaa. Toimintaan ryhtyvällä tulee riittää aikaa ja energiaa muuhunkin kuin päivätyöhön. Doula on valmis lähtemään synnytykseen milloin vain, toteaa Marttinen.

– Olin itsekkin lähtövalmiudessa kolme viikkoa ennen synnytystä, jumpassakin olin kännykkä vierellä.

Sopii kaikille

Kuka tahansa raskaana oleva nainen voi pyytää doulan avukseen ja tuekseen. Äidin ei tarvitse olla yksinhuoltaja, voi olla, että isä ei halua tai pääse mukaan synnytykseen.

Etelä-Karjalan keskussairaalan käytännön mukaan toistaiseksi synnytykseen pääsee mukaan vain yksi tukihenkilö, doula tai muu läheinen. Doulatoiminta pyörii vapaaehtoisvoimin, eivätkä doulat saa mitään korvausta. Palvelu on myös perheille maksutonta.

Tapaamisia jo ennen synnytystä

Leena Marttiseen voi ottaa yhteyttä jo raskauden alkuvaiheessa, useimmiten yhteydenotto tapahtuu kuitenkin vasta raskauden loppuvaiheessa. Äidin odotusten ja toiveiden pohjalta etsitään sopiva doula sekä varadoula. Doula sitoutuu olemaan synnytyksessä mukana. Yhteydenotto doulaan ei ole perheen kannalta sitova. Isä tai muu läheinen voi muuttaa mielensä ja osallistua synnytykseen, tällöin doulan mukaanoton voi hyvin perua.

Doula tapaa odottavan äidin ennen synnytystä muutaman kerran. Tapaamiskerrat päättää äiti. Tapaamisissa voidaan keskustella esimerkiksi synnytykseen liittyvistä peloista tai vaikka vain käydä vauvatarvikeostoksilla yhdessä.

Synnytyksen alkaessa doula voi hakea äidin kotoa ja mennä hänen kanssaan sairaalaan. Ennen synnytystä, synnytyksen aikana ja sen jälkeen doula on äidin tukena ja toiveiden tulkkina. Doula ei jätä äitiä yksin. Äidin ja vauvan kotiuduttua doula voi tehdä vielä muutaman kotikäynnin, joissa voidaan käydä synnytystä läpi tai keskustella muista asioista. Kotikäyntien jälkeen virallinen doula-suhde päättyy.

FAKTALAATIKKO

- Doula on kreikkaa ja tarkoittaa naisen palvelijaa.
- Doula on vapaaehtoinen tukihenkilö, joka voi olla perheen tai yksinhuoltajan tukena, apuna ja kuuntelijana raskauden ja synnytyksen aikana.
- Jos esimerkiksi äiti on yksin tai isä ei pääse synnytykseen mukaan, voi doula tulla äidin avuksi.
- Suhde doulaan luodaan jo ennen synnytystä ja luottamus äidin ja doulan välillä on tärkeää.
- Ensi- ja turvakotien liiton alaisena doulatoiminta on maksutonta.

Suomessa on 136 koulutettua doulaa.

”DOULAN LÄSNÄOLO OLI TÄRKEINTÄ”

Kahdeksankuinen Elli istuu tyytyväisenä ja hyväntuulisena Etelä-Karjalan perheyön kehittämiskeskus ry:n Pirpana-päiväryhmätilan lattialla. Elli on ensimmäinen niistä kuudesta eteläkarjalaisesta vauvasta, joiden synnytyksessä doula on ollut mukana.

Ellin äiti Jenna kuuli doulatoiminnasta neuvolan terveydenhoitajalta.

– Olin yksinhuoltaja, ja mietin kenet ottaisin mukaani synnytykseen. Epäroin oman äitini mukaan pyytämistä. Mietin pitkään ennen kuin uskaltauduin ottamaan yhteyttä doulatoiminnasta vastaavaan Leena Marttiseen, Jenna kertoo.

Puhelinkeskustelussa Leena kyseli Jennan toiveita siitä, miten doula voisi tukea häntä synnytyksessä.

– Minulla ei ollut erikoistoiveita doulan suhteen. Ensisynnyttäjänä synnytystilanne kuitenkin mietitytti ja vähän pelottikin, joten halusin käydä doulan kanssa synnytystä ennalta läpi, Jenna kertoo.

Jenna ja Sanna-doula tapasivat kerran ennen synnytystä Jennan kotona ja keskustelivat tuolloin synnytykseen liittyvistä asioista.

– Vaikka synnytysvalmennuksessa valmistaudutaan synnytykseen, pelkojen ja ennakkoluulojen läpikäynti yhdessä doulan kanssa lievitti jännitystä, sanoo Jenna.

Sanna-doula oli saanut oman lapsensa myös nuorella iällä. Sannan omat kokemukset olivat Jennasta rohkaisevia ja kannustavia.

Kun synnytyksen aika tuli, Sanna kiirehti Jennan kotiin, josta he lähtivät yhdessä kohti sairaalaa. Sairaalassa Sanna huolehti Jennasta ja rauhoitti häntä läsnäolollaan. Hän muistutti myös kivunlievityksestä.

– Vieläkin ihmettelen, mistä ja miten nopeasti Sanna löysi minulle peiton, kun palelin kylmästä. Kaikkien tärkeintä oli kuitenkin Sannan läsnäolo, tuumii Jenna.

Sanna pysyi Jennan rinnalla vielä jonkin aikaa synnytyksen jälkeenkin. Jennan ja Ellin kotiuduttua Sanna vieraili vielä kerran perheessä.

– Äitini oli niin iloinen lapsen syntymästä ja doulan toiminnasta, että hän kävi vieräessä doulan postilaatikkoon lahjan kiitokseksi, Jenna kertoo nauraen.

Muiden äitien kanssa keskustellessaan Jenna on huomannut, että doulatoinnasta on vähän tietoa saatavilla. Jenna suosittelee lämpimästi doulan mukaan ottamista esimerkiksi odottaville äideille, joilla on synnytyspelkoja.

Kuva Ellistä ja Jennasta (lupa pyydetty)

5.3 Syli, kannustus ja kasvatuskumppanuus

Kirjoittaja: Mia Tikka

Aina ei tarvita suuria tekoja. Aikuisten aito läsnäolo, tavallinen arki, kannustava hymy, leikki ja lapsen vahvuuksien näkeminen ovat avaimia syrjäytymisen ehkäisyyn.

Tänään (20.11.) vietämme valtakunnallista lapsen oikeuksien päivää, jonka teemana vuonna 2012 on lapsen oikeus kasvatukseen.

Lapsiasiavaltuutettu sekä lasten, nuorten ja perheiden järjestöt haluavat korostaa kotikasvatuksen ja aikuisten kasvatuskumppanuuden merkitystä.

Lapsen syrjäytymiskehitys voi alkaa jo varhaislapsuudessa. Lapsen kasvuolosuhteilla on suuri vaikutus syrjäytymisriskiin. Terveen itsetunnon kehitykseen lapsi tarvitsee ystäviä ja välittäviä aikuisia kulkemaan rinnalle.

Lapsiasiavaltuutettu Maria-Kaisa Aula painottaakin yksinäisyyden ehkäisemistä ja nostaa esiin kasvatuskumppanuuden ja vanhempien tukemisen tärkeyden, koska kodin myönteinen ja kannustava ilmapiiri on yksi tekijöistä, joka ehkäisee syrjäytymistä.

Meidän varhaiskasvattajien tärkeä tehtävä on tarjota hyvää ja laadukasta päivähoitoa, joka antaa lapselle lämpimiä ja myönteisiä ihmissuhteita sekä oppimisen mahdollisuuksia turvallisessa ja terveellisessä ympäristössä. Mutta tärkeintä, niin syrjäytymisen ehkäisyn, kuin lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin näkökulmasta on kasvattajien ja kodin välinen tiivis, luottamuksellinen ja avoin yhteistyö.

Myönteistä tulevaisuutta lapselle rakentavat elämän pienet asiat kodin ja päivähoiton kokonaisuudessa. Vanhemmat ovat parhaita asiantuntijoita lastensa asioissa ja tärkeimpiä ihmisiä heidän elämässään.

Meidän varhaiskasvatuksessa työskentelevien tehtävä on kunnioittaa ja tukea tätä suhdetta sekä edistää vanhemman kokemusta itsestään riittävän hyvänä vanhempana.

Vanhemmilta toivoisimme avoimuutta ja tiivistä yhteistyötä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi.

Kaikilla, niin lapsilla, kuin aikuisillakin, on tarve ja oikeus kokea iloa ja onnea. Ilonhetkien tarjoaminen on kaikkien lapsen kanssa toimivien aikuisten yhteinen tehtävä ja samalla ennaltaehkäisevää työtä syrjäytymistä vastaan.

Jos saisin toivoa, toivoisin tänään lasten oikeuksien päivänä, että me aikuiset näkisimme tasa-arvoisen, toinen toisiamme kuuntelevan ja kunnioittavan yhteistyön mahdollisuutena lapsen hyvinvoinnin tukemiseen ja samalla toimisimme hyvänä esimerkkinä onnistuneesta vuorovaikutuksesta.

Vanhan sanonnan sanoin: mitä aikuisen edellä, sitä lapset perässä.

5.4 Olenko riittävän hyvä vanhempi?

Kirjoittajat: Elina Vättö ja Satu Pentti

Kysymyksiä hyvästä vanhemmuudesta voivat herättää erilaiset perhemuodot, joiden määrä on lisääntynyt. Mietitään, voivatko homo- tai lesboparit olla hyviä vanhempia, entä sijaisvanhemmat tai yksinhuoltajat? Voiko hyvä vanhemmuus toteutua, vaikka perhe ei ole kasvatusoppaiden mukainen normiperhe? Usein ollaan ennakkoluuloisia. Ennako-oletukset perheistä ovat kuitenkin usein väärässä ja niiden muuttaminen voi olla haastavaa.

Vanhemmilta vaaditaan nykyään paljon. On oltava hyvä roolimalli, annettava rajoja ja rakkautta sekä kannustettava ja tarjottava hyvät puitteet kehitykselle. Vanhemman pitää antaa lapselle mahdollisuus harrastaa ja toteuttaa itseään. Koulu vaatii vanhemmilta paksun lompakon, jolla kustantaa luokkaretket, lasten liikuntavälineet luistimia ja suksia myöten. Kotona on oltava pelit ja vehkeet.

Jos unohdetaan ulkoiset tekijät kuten raha, niin mitä lapsi tarvitsee omalta vanhemmaltaan? Jokainen vanhempi on erilainen, eikä kaikilla ole mahdollisuutta tarjota lapsilleen kaikkea sitä, mitä haluaisi.

Vanhemmuuteen kuuluu paljon työtä. Erilaiset kirjat ja nettisivut pursuavat ohjeita ja testejä riittävän hyvästä vanhemmuudesta. On hyvä tutustua oppaisiin, mutta kaikkia ohjeita neuvoja ei tarvitse yrittää väkisin soveltaa omaan vanhemmuuteen. Täytyy muistaa, että hyvää vanhemmuutta on erilaista, ja jokainen vanhempi opettelee myös vanhempana oloa. Kaikkia ohjeita ei ole tehty omaan elämäntilanteeseen sopivaksi.

Hyvä vanhempi pitää huolta lapsen henkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista. Hän asettaa lapselle rajoja, vaikkei lapsi niistä pitäisikään. Hyvä vanhempi on huolehtiva ja hellä, ja ymmärtää lastaan. Hän näyttää tunteensa ja hänellä on oikeus olla myös vihainen. Hyvä vanhempi kehuu, kannustaa ja hellii lastaan. Hän antaa lapselle aikaa oppia sekä mahdollisuuksia vaikuttaa. Lapselle on annettava vastuuta juuri sen verran, mihin lapsi kykenee. Hyvä vanhempi kannustaa lastaan ilmaisemaan omia mielipiteitään.

Hyvä vanhempi muistaa myös, että kaikkea ei tarvitse tehdä yksin. Vanhemman on hyvä antaa itselleen aikaa, koska vanhemmuus ei ole mikään helppo juttu. Ei tarvitse kantaa syyllisyyttä siitä, jos lapselle ei tänä vuonna ostettukaan uusia luistimia. Hyvällä vanhemmalla on lupa olla erilainen roolimalli lapselleen. Kun lapsen perustarpeet tulee täytettyä, lapsella on hyvä ja turvallinen olo.

5.5 Koulun aloittaminen – uusi jännittävä matka

Kirjoittajat: Reetta Holma ja Kristiina Hänninen

Saimaanharjun päiväkodin Linnunlaulu -ryhmän lapset odottavat tulevaa syksyä, sillä silloin alkaa heidän koulutaipaleensa. Mitähän kaikkea jännittävää se mahtaa tuoda tullessaan?

– Kivalta tuntuu, ei jännitä. Kivaa kun näen naapurin kaveria! yksi lapsista miettii.

– Miuta jännittää. Mie nään isoveljen koululla, kertoo toinen.

Lapset ovat kerääntyneet rinkiin lattialle ja tunnelma vaikuttaa jännittyneeltä. Heillä on edellisenä päivänä ollut kouluun ilmoittautuminen, joten koulun alkaminen on tuoreena mielessä.

Suurin osa Linnunlaulu -ryhmän lapsista aloittaa koulutaipaleensa tulevana syksynä. Luokalle on näillä näkymin tulossa 26 oppilasta ja kaksi opettajaa. Koulu sijaitsee aivan päiväkodin lähellä tien toisella puolella, joten alue on lapsille ennestään tuttua. Lapsille on pidetty jo vuoden ajan liikennekasvatusta, mikä on valmistanut heitä koulumatkaa varten.

Vaikka koulun alkamista odotetaan innokkaasti, on mukana myös hieman pelkoa.

– Pelottaa, että kouluun voi eksyä, tai ei muista missä luokka on. – Mutta silloinhan voi kysyä kaverilta neuvoa! osaa toinen eskarilainen ohjeistaa.

Osaa pelottavat läksyt ja kokeet, ja toisia myöhästymisen. Lapset osaavat myös kertoa, mitä kaikkea koulussa opetellaan:

– Koulussa opetellaan kirjaimia ja numeroita. – Ja lukemaan ja laskemaan. – Niin ja sit siel on matematiikkaa, kertotauluja, kieliä ja äidinkieltä!

Suuri osa ryhmän lapsista osaa jo laskea, ja kolmestatoista lapsesta kuusi osaa lukea.

KOULUPOLUN ILOT JA HUOLET

Lastentarhanopettaja Kirsi Rehunen elää tiiviisti mukana lasten odotuksessa. Hän toivoo lapsille pehmeää laskua koulutielle.

Onko koulunaloitusikä mielestäsi sopiva?

– Aloitusikä on pääsääntöisesti hyvä. Jos aloitusikää kuitenkin alennettaisiin, niin kuusivuotiaan opiskelu ei saisi olla kirjasta lukemista, vaan heidän tulisi saada oppia tekemällä. On tärkeää että lapselle on koulun alkaessa kehittynyt halu ja motivaatio oppia uusia asioita. Kuusivuotias saattaa vastustaa rajoja. Sosiaalisten taitojen opetteluun kuluu suuri osa esikouluvuodesta, en näe miksi sitä pitäisi harjoitella muualla kuin esikoulussa.

Miten koulutien alkua voisi pehmentää?

– Koulussa voitaisiin tehdä jotain mukavaa ennen koulun alkua, kuten kuvasuunnistusta, tai järjestettäisiin vaikka pihaseikkailu. Opettajat voisivat myös käydä etukäteen näyttäytymässä päiväkodilla. Olisi hienoa jos lapset voisivat esitellä tutussa ympäristössä, omia vahvuuksiaan: piirustuksia, laulutaitoa tai vaikkapa breikkaamista.

Onko koulun aloittamista mielestäsi porrastettu riittävästi?

– Lapsille olisi tärkeää heti alussa päästä tutustumaan omiin opettajiinsa. Olisi hyvä ettei paikalla olisi silloin tuuraaia tai sijaisia. Koulu ja päiväkotit ovat myös aikaistaneet yhteistyön aloittamista. On järjestetty yhteisiä suunnittelupalavereja.

Millaisia pelkoja, odotuksia tai ajatuksia koulun alkamiseen liittyy?

– Jotkut lapset kertovat, että heitä pelottavat esimerkiksi opettajat, eksyminen ja läksyjien unohtaminen. Vanhempia arveluttaa suuri luokkakoko sekä se miten opettajat oppivat tuntemaan kaikki lapset. Muutos ylipäättään aiheuttaa huolta. Toivoisin, että hiljaisemmatkin lapset uskaltaisivat tuoda äänensä esiin.

Minua huolestuttaa myös liikenne, sillä koulun lähistöllä kulkee paljon autoa, eikä pieniä koululaisia näe kunnolla liikenteen hulinassa. Parannuksia, kuten hidaste, on kuitenkin näillä näkymin tulossa.

6 Tukea lapsuuteen ja vanhemmuuteen

6.1 Oppimisen uusi linja ehkäisee myös syrjäytymistä

Kirjoittaja: Eero Sinkko

Uusimpien opetuslakien myötä tuen saaminen koululaiselle on tehtävä helpomaksi. Tällainen mahdollisuus sisältyy esikoulun ja alakoulun ensiluokkien siirtymävaiheen yhdistettyyn opetukseen.

Tukiopetuksen saaminen ikään kuin sisällytetään perusopetukseen, jolloin erityisen tuen osuus saattaa pienentyä. Avunantamisen hierarkia vähenee, kun lapset ryhmäytetään luokasta riippumatta oman tasoiseensa ryhmään.

Yhdistetyssä opetuksessa esikoululaiset ja alaluokkalaiset oppivat yhdessä pienryhmissä. Nuoremmat lapset oppivat vanhemmilta esimerkin avulla ja heidän kanssaan yhdessä tekemällä. Vanhemmat lapset saattavat huomata nuoremmilta uuden tavan oppia asioita ja saavat mahdollisuuden harjoitella itselleen vaikeaa asiaa helpotetussa ympäristössä. Kaikille tarjoutuu mahdollisuus saada kehitystasonsa mukaista opetusta riippumatta siitä, millä luokalla on.

Siirtymävaiheen yhdistetty opetus ehkäisee syrjäytymistä, koska jokaisen lapsen kehitystaso ja avuntarve otetaan huomioon jo perusopetuksessa. Tässä vaiheessa katkaistaan kärki siltä mahdollisuudelta, että lapsi jää jälkeen tiedollisessa kehityksessä. Erityisesti vähemmistökulttuurien edustajien voisi kuvitella hyötyvän yhdistetystä opetuksesta. Kulttuurierojen luoma juopa, esimerkiksi kielellisen eron takia, kaventuisi. Monikielinen lapsi saisi pidemmän ajanjakson omaksua peruskäsitteitä ja oppimisen perusteita valtaväestön joukossa.

Vaikka lapselle ei pystyttäisikään tarjoamaan opetusta omalla tai vanhempien äidinkielellä, niin hänelle tarjoutuisi kuitenkin pidennetty mahdollisuus sisäistää asioita toisella kielellä. Näin uuteen kulttuuriin sisäänpääsy helpottuisi.

Oppimaan kannustamisen näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että lapsi oppii itseään motivoivin menetelmin. Yhdistetyssä opetuksessa koulu- ja oppimisvalmiuksia omaksutaan paremmin kuin normiluokassa. Koulupudokkaiden määrä saattaisi pienentyä, kun tulevia haasteita kestättäisiin paremmin perusasioiden ja motivaation ollessa kohdallaan.

Varhaiskasvatuksessa kasvattajan ja vanhemman välinen vuorovaikutus on selkeästi tiiviimpää kuin koulumaailmassa opettajan ja vanhempien välillä. Kun esi-koululaisen ja koululaisen siirtymävaihetta loivennetaan yhdistetyllä opetuksella, yhtenä hyötynä on se, että vanhempien ja kasvattajien välinen yhteistyö säilyy tiiviinä. Tiivis yhteistyö puolestaan edesauttaa lasten oppimista ja yhteistyökykyä.

6.2 Perhehoito kannattelee lasta

Kirjoittajat: Heli Luukkonen ja Kirsi Klemola

Lapsi tarvitsee kodin, jossa hänen on turvallista kehittyä ja kasvaa. Perhehoito tarjoaa lapsille mahdollisuuden kokea turvallista perhe-elämää, luoda läheisiä ihmissuhteita ja oppia elämän perusasioita. Perhehoitoa tarjoavat koulutetut sijaisvanhemmat.

Nina ja Kim Klemola ovat toimineet sijaisperheenä Imatralla vuodesta 2006. Tällä hetkellä kotona asuu Ninan 16-vuotias biologinen tytär, sekä viisi pitkäaikaisesti sijoitettua lasta. Lapset ovat iältään 5-11-vuotiaita.

– Arki lasten kanssa on normaalia perhe-elämää iloineen ja suruineen. Osa lapsista tapaa biologisia vanhempiaan säännöllisesti ja osa ei tapaa ollenkaan, Nina kertoo.

Useimmilla sijoitetuilla lapsilla on erityisen tuen tarvetta, joihin tarvitaan monenlaista ammatillista tukea.

Ninan mukaan suurimpia haasteita tällä hetkellä ovat yhteistyö lasten vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden kanssa. Yhteisen näkemyksen löytyminen lapsen edun toteutumisessa on toisinaan haasteellista.

– Lasten oireilun väheneminen ja kehityksen eteneminen ovat suuria ilon aiheita Klemolan perheessä. Sijaislapsiin kiintyy ja yhteydenpito nuoriin jatkuu itsenäistymisen jälkeenkin, Nina iloitsee.

Imatralla toimii tällä hetkellä kuusi sijaisperhettä, joista muutama Klemolat ovat säännöllisesti yhteydessä. Perheet tekevät yhteisiä lomamatkoja ja toimivat tukiverkkoina toisilleen.

Jos päätoimisia hoitajia on yksi, sijaislapsia voi perheessä asua enintään neljä. Tällöin ei vanhemmalta edellytetä erityistä koulutusta. Lapsilukuun lasketaan mukaan perheen biologiset alle kouluikäiset lapset.

Kahden vanhemman perheessä lapsia voi asua yhteensä seitsemän, jolloin toisella vanhemmalla on oltava kasvatusalan koulutus. Kaikilta sijaisvanhemmilta vaaditaan osallistumista Pride-koulutukseen ennen sijaisvanhemmaksi ryhtymistä.

FAKTALAATIKKO

- PRIDE- ohjelma on käytännön ja tutkimuksen yhteistyönä USA:ssa kehitetty, 14-vaiheinen lastensuojelun perhehoidon kehittämishjelma.
- Suomessa PRIDE tunnetaan ensisijaisesti sijais- ja adoptiovanhempien PRIDE-valmennuksesta, joka on ollut käytössä vuodesta 1995 alkaen.
- PRIDEn keskeisiä periaatteita ovat: Lapsen oikeus kasvaa perheessä, perheen oikeus saada tukea, sijais- ja adoptiopalvelujen laadun vahvistaminen perhehoidon prosessia kehittämällä ja voimavarojen jakaminen eri toimijoiden kesken.

Lähde: Pesäpuu ry

6.3 Yhteistyöllä parisuhdeväkivaltaa vastaan

Kirjoittajat: Hanna Kaisa Hyvärinen ja Vilma Ojaniemi

Suomessa on tapahtunut useita perhesurmia viime vuosien aikana. Kunnissa on nyt herätty pohtimaan, kuinka näitä tapauksia voitaisiin ennaltaehkäistä. Etelä-Karjalassa ongelmaan tartutaan moniammatillisella yhteistyöllä.

MARAK eli moniammatillinen riskinarviointi on Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden yhteinen kokeilu, jonka tavoitteena on arvioida parisuhdeväkivallan uusiutumisen riskiä sekä parantaa väkivaltaa kokeneen turvallisuutta. Menetelmää käytetään Suomessa myös seitsemällä muulla paikkakunnalla.

Tuen mahdollisuuden ottaa puheeksi se viranomainen, joka ensimmäiseksi kohtaa väkivallan uhrin. Aluksi väkivallan kokemus kartoitetaan keskustelussa ammattilaisen kanssa ja täytetään riskinarviointilomake. Työskentely käynnistyy parisuhdeväkivallan uhrin suostumuksella. Alukartoituksen jälkeen ammattilaiset laativat turvasuunnitelman ja uhri saa tukihenkilön.

MARAKin tavoitteena on, että uhri saa tarvitsemansa avun yhdellä ilmoituksella mahdollisimman helposti, nopeasti ja yksinkertaisesti. Työskentely vähentää ammattilaisten työmäärää, sillä päällekkäisten töiden tekeminen vähenee ja tiedonvaihto viranomaisten välillä helpottuu.

Työskentelystä on ammattilaisen kannalta katsoen paljon hyötyä. Moniammatillinen työ tuo ammattilaiselle uutta näkemystä siitä, millä tavoin samaa työtä tekevät eri alojen ammattilaiset sekä viranomaiset pystyvät auttamaan väkivallan uhreja. Työskentelystä saadaan myös suoraa palautetta siitä, onko väkivallan uhri saanut tarvitsemaansa apua ja riittävästi tukea.

Yhteistyön voimaa

Eksoten alueella MARAKissa toimivat:

- Etelä-Karjalan poliisilaitos
- Turvakoti
- Etelä-Karjalan sosiaalipäivystys
- Vanhusten palvelut
- Lastensuojelu
- Opiskeluterveys
- Etelä-Karjalan perhetyön kehittämissyhdistys / Jussi-työ
- Työterveyshuolto
- Perheneuvola
- Perheasiainneuvottelukeskus
- Neuvola
- Saimaan kriisikeskus
- Mielenterveyspäivystys ja arviointipoliklinikka
- Perheasioiden yksikkö
- Poliisilaitoksen sosiaalityö
- Lappeenrannan asuntopalvelu

6.4 Koulukiusaamista ehkäistään koko ajan

Kirjoittajat: Henna Kunelius ja Maiju Vuorela

Koulussa tehdään päivittäin töitä kiusaamista vastaan. Kesämäen koulussa keinot ovat monet.

Koulukiusaaminen nousee otsikoihin tasaisin väliajoin. On kuitenkin tärkeää muistaa, että joka päivä henkilökunta tekee kouluissa kaikkensa, jotta kiusaamista ei tapahtuisi.

Kesämäen alueen koulukuraattori Maija Ström-Ripatin mukaan keinoja ehkäistä kiusaamista ja puuttua siihen on monia:

– Kuraattorien määrää on lisätty viime vuosina. Myös kodin ja koulun yhteistyö on helpottunut sähköisen viestinnän ansiosta. Vanhemmille puhutaan kiusaamisesta myös vanhempainilloissa.

Ström-Ripatti kertoo myös, että yhteistyö koulun henkilökunnan välillä on parantunut. Lisäksi yhteistyötä koulun ulkopuolisten tahojen kanssa on lisätty. Esimerkiksi psykiatrian henkilöstön, poliisin ja nuorisotyöntekijöiden kanssa tehdään paljon yhteistyötä.

Koulukuraattorien lisäksi tärkeitä henkilöitä koulukiusaamisen vähentämisessä ovat terveydenhoitaja, rehtori ja luokanvalvojat.

– Terveydenhoitajan rooli on tärkeä, sillä hän tekee laaja-alaiset terveystarkastukset koulun oppilaille. Tarkastuksissa arvioidaan oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia. Yhteistyö kuraattorin ja kouluterveydenhoitajan välillä onkin ensiarvoisen tärkeää. Koululla kokoontuu myös oppilashuoltoryhmä. Oppilashuoltoryhmä on moniammatillinen työryhmä, jossa käsitellään kiusaamisasioita sekä oppilaan psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Oppilashuoltoryhmään kuuluvat kuraattorin ja terveydenhoitajan lisäksi rehtori, opinto-ohjaaja, erityisopettaja sekä tarvittaessa myös koulupsykologi ja lääkäri. Kun jonkun oppilaan asioita käsitellään oppilashuoltoryhmässä, vanhemmille menee aina tieto asiasta etukäteen.

Rehtorilla on päävastuu koulun toimintatapojen luomisessa. Hän päättää, kuinka paljon aikaa ja rahaa kiusaamisen ehkäisemiseen käytetään. Luokanvalvojat ja -opettajat ovat puolestaan jatkuvasti mukana omien ryhmiensä toiminnassa. Heillä on vastuu ja hyvä mahdollisuus puuttua ongelmatilanteisiin luokassa nopeasti.

Suomen kouluille on kehitetty myös koulukiusaamista ehkäisevä ohjelma, KiVa Koulu. Sitä käytetään sekä ala- että yläkouluissa. Henkilökunta on sitoutunut ja koulutettu käyttämään ohjelmaa.

– KiVa Koulu -ohjelma toimii kaikissa Lappeenrannan kouluissa. Se on tehokas keino kiusaamisen ehkäisemiseen, Ström-Ripatti kertoo.

Vaikka eri medioissa nousee usein esiin rankkojakin kiusaamistapauksia, on muistettava, että tilanne on monilta osin myös parantunut.

– Nykyään kiusaamisesta uskalletaan helpommin tulla kertomaan, joten kiusaamistapaukset nousevat paremmin esille. Koska koulukuraattorien määrää on lisätty, kouluissa on myös useampia aikuisia, joille oppilas voi puhua huolistaan.

– Tärkeintä kiusaamisen ehkäisemisessä on oppilaiden tapaaminen heti huolen synnyttyä. Tapaamisen tulee olla vuoropuhelua ja yhdessä ajattelua, ei yksinpuhelua

FAKTALAATIKKO

- KiVa Koulu on opetusministeriön rahoituksella kehitetty toimintamalli koulukiusaamisen vähentämiseksi
- KiVa-lyhenne muodostuu sanoista Kiusaamisen Vastainen
- Sisältää yleisiä toimenpiteitä kiusaamisen ehkäisemiseksi ja kohdennettuja toimenpiteitä kiusaamisen lopettamiseksi
 - kokouksia, oppitunteja, teemapäiviä ja vanhempainiltoja
- Koko koulun ohjelma
 - Mukaan otetaan niin henkilökunta, oppilaat kuin vanhemmatkin
- Sisältää erilaisia materiaaleja, kuten julisteita, lyhytelokuvia ja kyselyitä, sekä virtuaalisen oppimisympäristö

7 Harrastuksista osallisuutta

7.1 Kuperkeikkakerhossa liikunnan riemua ja lajikokeiluja

Kirjoittajat: Hanna-Elina Kaila ja Anni-Maija Seppänen

Kuperkeikkakerho eli erityistä tukea tarvitsevien lasten urheilukoulu kokoontuu kevään viimeistä kertaa. Lapset pääsevät nyt tutustumaan eri yleisurheilulajeihin Lappeenrannan urheilutalon juoksusuoralla. Kuperkeikkakerholaiset kurkistelevat ovesta sisään ja ihmettelevät uutta ympäristöä.

– Saako tänne tulla kengät jalassa, joku kysäisee.

Kuperkeikkakerho on Lappeenrannan Urheilu-Miesten järjestämä liikuntakerho 9-16-vuotiaille lapsille. Lapsella voi olla esimerkiksi Aspergerin oireyhtymä, ADHD, Downin syndrooma tai muuta lievää erityisyyttä.

Pääpaino kerhossa on leikeissä, mutta lapset tutustuvat myös eri urheilulajeihin kauden aikana. Kuperkeikkakerhoa järjestetään syys-, kevät- ja kesäkausina kymmenen kertaa. Kesällä kerho toimii Kimpisen urheilukentällä ja talvella koulun liikuntasalissa.

– Lapset ovat innostuneita ja spontaaneja. He tulevat esimerkiksi kaupungilla ha-laamaan innokkaasti. Heiltä saa myös joka kerran välittömän ja aidon palautteen, kertoo kuperkeikkakerhon ohjaaja **Henna Pulkkis**.

Lähihoitajan koulutuksen saanut Pulkkis on toiminut vuodesta 2009 kuperkeikkakerhon vastuunohjaajana. Pulkkinen ohjaajaparina työskentelee **Piia Posti**. Hän on sosionomiopiskelija ja suorittaa opintojaan ohjaamalla kuperkeikkakerhoa. Postilla ei ollut aiempaa kokemusta erityislusten ohjaamisesta.

– Aluksi jännitti todella paljon. Pian rentouduin ja huomasin, kuinka välittömiä lapset ovat. Ohjaaminen on todella palkitsevaa, Posti iloitsee.

Ei erityislapsiajattelua

Lapsi voi tulla kuperkeikkakerhoon myös avustajan kanssa. Olennaista toiminnassa on selkeys. Ohjeiden on oltava yksinkertaisia ja mallin näyttäminen sekä toistot ovat tärkeitä. Näin lasten ja ohjaajien välille syntyy luottamus.

– Lapset ovat lahjakkaita ja reippaita. Heidän kanssaan pystymme tekemään kaikkea mahdollista. Tunteja suunnitellessa on unohdettava erityislapsi-ajattelu, painottavat Pulkkis ja Posti.

Iloisen liikuntahetken aikana vallitsee rauhallinen ja lämminhenkinen tunnelma. Ryhmä aloittaa ja lopettaa tunnin kokoontumalla hetkeksi piiriin. Lajikokeilujen jälkeen tunti päättyy keksi- ja pillimehutarjoiluun kevään viimeisen kerran kunniaksi.

Vanhempia muistutellaan ilmoittautumaan ajoissa kesän kerhoon, sillä tulijoita ryhmään olisi. Mukaan pääsee ilmoittautumisjärjestyksessä.

– Kovin paljon kuperkeikkakerhoa ei tarvitse edes mainostaa. Ryhmään olisi tun-
kua muutenkin enemmän kuin paikkoja on. Maksimikoko tälle ryhmälle on 9-10
lasta, Pulkkis kertoo.

Lasten mielipide siitä, mikä kuperkeikkakerhossa on parasta, on yksimielinen:

– Hippa, lapset toteavat yhdestä suusta.

7.2 Sirkus on nuorten elämää

Kirjoittajat: Jutta Saarela ja Riina Rauhamäki

Nauru ja kikatus valtaavat salin, kun ”viis läpsyy pyllylle”-lämmittelyleikki alkaa. Mikä siinä sirkuksessa niin viehättää?

Kaikki tytöt istuvat salin patjalla yhdessä kasassa odotellen tunnin alkua. Taide-
koulu Estradilla on sirkuslinja. Pyramidimuodostelmaryhmässä on 12 nuoren nai-
sen alkua Petra Mäki-Neuvosen ohjaamana harjoittelemassa uutta kevätnäytök-
sen ohjelmaa. Ikäjakauma tytöillä on 11–16 -vuotta. Pyramidimuodostelmissa on
erikokoisia ja eri-ikäisiä ryhmäläisiä yleensä siksi, että pienemmät ovat kevyem-
piä nostettaviksi ylös.

14-vuotias Aino kertoo, että hän aloitti neljävuotiaana temppusirkuksessa äidin
ehdottamana. Muita tyttöjä innoittivat harrastuksen aloittamiseen muun muassa
sirkuskoulun esitykset ja sisarusten esimerkki. Yksi tytöistä kertoi, että hän ei
pystynyt aloittamaan harrastustaan heti, koska kyseisenä vuonna aloittavat oppi-
laat arvottiin. Nykyisin ei enää arvota uuden ryhmän aloittajia vaan kaikki haluk-
kaat pääsevät mukaan.

Ryhmät alkavat aina syksyisin ja uusissa ryhmissä tutustutaan ja luodaan ryhmä-
henkeä, minkä myötä luottamus toisiin kasvaa.

Tytöt ovat saaneet harrastuksestaan lisää rohkeutta ja esiintymisvarmuutta. Oh-
jaaja Petra Mäki-Neuvonen kertoo:

– Ryhmä on oppinut ottamaan toisiaan huomioon, ottamaan vastuuta ja luotta-
maan toisiinsa.

Pyramidiryhmässä olevat tytöt käyvät myös erilaisissa syventävissä sirkusryhmissä. Harjoitustunteja voi olla 3-7 kertaa viikossa riippuen lajitunneista. Lajitunteja on esimerkiksi akrobatia ja välinetunnit. Tyttöillä on myös muita harrastuksia kuten Elinalla hiihto ja Veeralla cheerleading.

Tytöt eivät käy kaikki samaa koulua, mutta he näkevät silti toisiaan myös vapaaajalla tai juttelevat Facebookissa. Tytöt kertoivat että puheenaiheena on usein sirkus. Tytöt tulevat usein jo hyvissä ajoin ennen tuntien alkua Estradille viettämään aikaa yhdessä. Tämä kaikki kertoo sirkuksen yhteisöllisyydestä ja sirkuksen tuomasta ystäväydestä.

Pyramidiryhmä ennen tunnin alkua. Kuva: Riina Rauhamäki

Sirkuslinjalaisilla on kolme kertaa vuodessa esiintymisiä ja lisäksi keikkaesiintymiset.

– Esiintymisessä on paljon muutakin kuin temppujen tekeminen, kertoi Sanni. – Ja sen me huomasimme, kun harjoitukset alkoivat ja tyttöillä alkoi lavakarisma loistaa.

– Nyt tulee se väärinpäin kamala. Petra Mäki-Neuvonen tukee tyttöjä yhdessä pyramidissa.

Sannin mukaan sirkus ei ole pelkästään temppujen tekemistä vaan siihen kuuluu muutakin. Tytöt suunnittelevat itse paljon koreografioita esityksiin, miettivät meikit, puvustuksen ja musiikin.

– Nuorilta tulee parhaat ideat, Mäki-Neuvonen kehuu.

TAIDEKOULU ESTRADIN SIRKUSLINJA

Vuonna 1989 on perustettu Sirkuskoulu Tuikku Lappeenrantaan.

Vuonna 2005 sirkuskoulu Tuikku siirtyi Estradille ja nimi muuttui sirkuslinjaksi.

Sirkuslinjalla on perusopinnot ja syventävät opinnot. Perusopinnot kestävät neljä vuotta ja harjoitustunteja on kaksi kertaa viikossa. Syventäviä opintoja on 4-7 tuntia viikossa. Yhden oppitunnin kesto on 1,5 tuntia.

Sirkuslinjalla on seitsemän poikaa 13–20 -vuotiaissa. Nuorempien ryhmissä poikia on enemmän. Aikuisryhmä kokoontuu kerran viikossa.

8 Näkökulmia marginaalien tukemiseen

8.1 Kuka määrittelee vanhuksille hyvän elämän?

Kirjoittajat: Jenna-Veera Kekkonen ja Noora Pekkalin

Nyky-yhteiskunta haluaa laitostaa vanhukset nopeasti ja vanhuksen kykyä kotona asumiseen väheksytään. Eikö olisi kannattavampaa tukea vanhusten kotona asumista ja samalla säästää laitoshoidon kuluissa?

Suurten ikäluokkien vanhetessa aihe on erittäin ajankohtainen. Miten määritellään missä vanhuksen on hyvä asua. Kenen mielipidettä kuunnellaan vanhusten, omaisten vai viranomaisten?

Vanhusten mielipide jää helposti taustalle päätettäessä hänen omista asioistaan. Usein omaisilla on jo valmiina ajatus siitä, mikä olisi asumisen kannalta paras ratkaisu. Omaiset voivat potea huonoa omatuntoa siitä, etteivät he kiireidensä takia pysty olemaan tarpeeksi avuksi ja läsnä vanhuksen elämässä. Monet omaiset kenties lievittävät syyllisyyttään tuputtamalla vanhuksille erilaisia vaihtoehtoisia asumismuotoja ja palveluita.

Usein omaiset näkevät vanhusten tilanteen pahempana, kuin se todellisuudessa onkaan. Ajatellaanpa esimerkiksi suhteellisen hyväkuntoista vanhusta, joka asuu yksin omassa asunnossaan. Koti on hieman epäsiisti ja vanhuksen ruokavalio koostuu pääasiassa perunasta. Omaisista ja ulkopuolisista tilanne vaikuttaa huolestuttavalta ja vaihtoehtoinen asuminen olisi heidän mielestään parempi ratkaisu.

Mutta mikä on vanhuksen mielipide asiasta? Kenties hän on onnellinen ja tyytyväinen elämäntilanteeseensa. Kuka päättää siitä, mitä on hyvä elämä?

Entä pystyvätkö ammattilaiset näkemään tilanteen puolueettomin silmin vai kuuntelevatko he enemmän omaisten näkökulmaa. Monesti vanhukset mielletään kykenemättömiksi tekemään ratkaisuja ja unohdetaan, että vanhuksen mieli voi olla iästä riippumatta vielä terävä. Usein vanhus unohdetaan keskustelujen ulkopuolelle ja päätökset tekevät omaiset sekä viranomaiset.

Mielestämme olisi tärkeää kuunnella vanhusten omia mielipiteitä enemmän sekä pohtia yhdessä omaisten kanssa parasta ratkaisua. Monesti vanhukset haluavat viettää viimeiset vuotensa omassa kodissaan. Mikäli terveys sen sallii, heillä pitäisi olla siihen mahdollisuus.

Sen sijaan että vanhukset muuttaisivat suoraan vanhainkotiin, tulisi ensin huomioida arkea tukevat palvelut. Tällaisia voivat olla esimerkiksi siivouspalvelut, ateriapalvelut sekä henkilökohtaiset avustajat. Näiden avulla vanhusten arkea kotona helpotetaan ja asuminen voi jatkua kotona pidempään. Tietenkin täytyy huomioida vanhuksen kokonaistilanne – aina ei kotona asuminen onnistu, vaikka halua olisikin.

Asioita määriteltessä tulisi ottaa huomioon, että jokainen on yksilö. Se, mikä on toiselle hyvää elämää ja onnellisuutta voi olla toisen mielestä päinvastaista. Jokainen määrittelee oman onnellisuutensa itse.

Me kaikki varmasti haluamme päättää omasta elämästämme mahdollisimman pitkään, ilman että kukaan muu tekee ratkaisuja puolestamme. Tämä olisi omaistenkin hyvä muistaa.

8.2 Apua alaikäisille päihdeongelmaisille

Kirjoittajat: Susanna Talikka ja Heidi Tiilikainen

Lapset ja nuoret kasvavat ja kehittyvät Suomessa varsin humalahakuisessa ja päihdemyönteisessä ympäristössä. Etelä-Karjala ei tee tässä poikkeusta. Nuorten päihde- ja huumetyön riittämättömyys on ollut tiedossa jo pitkään. Aikuisille päihdepalveluita on käytettävissä huomattavasti enemmän.

Eksoten alueella nuorten päihdepalvelut rajoittuvat päihdeklinikan nuorisovastaanotolle. Päihdekliniikka palvelee nuoria ja heidän vanhempiaan päihteiden käyttöön liittyvissä ongelmatilanteissa. Nuorisovastaanotolta saa keskusteluapua, tukea ja tietoa elämäntilanteen kohentamiseen.

Etelä-Karjalan alueella nuorille ei ole päihdekatkaisu- eikä päihdekuntoutuspaikkoja lainkaan. Vain joissakin tapauksissa nuori voidaan sijoittaa Pajarilan päihdekuntoutumisyksikköön. Pajarilassa on katkaisuhoitoasema ja kuntoutumisosasto.

Pääsääntöisesti asiakkaat ovat keski-ikäisiä ja useaan kertaan katkaisuhoidon läpikäyneitä.

Päihdekuntoutuksessa vertaistuki on tärkeää. Pajarilassa nuorelta vertaistuki kuitenkin puuttuu. Elämäntilanne pitkänlinjan alkoholin käyttäjällä ja esimerkiksi 17-vuotiaalla nuorella on aivan toinen. Lisäksi tulevaisuuden tavoitteet voivat poiketa toisistaan täysin.

Tilanteessa, jossa nuori on valmis vastaanottamaan apua päihteiden käytön lopettamiseen, on tärkeää että hänelle löytyy tarpeisiin vastaava paikka mahdollisimman nopeasti. Avunsaamisen viivästyminen tai sen hankaluus turhauttaa nuorta ja voi saada hänet tuntemaan itsensä arvottomaksi. Arvottomuudentunne voi ajaa nuoren epätoivoon ja yhä runsaampaan päihteidenkäyttöön. Nuori voi kokea jäävänsä ongelmansa kanssa yksin ja motivaatio avun hankkimiseksi voi laskea tai hävitä kokonaan.

Nuorille tarkoitettuja päihdekuntoutuspaikkoja on Suomessa muutamia. Nämä ovat kuitenkin yksityisiä tai kolmannen sektorin ylläpitämiä. Nuoren sijoittaminen näihin paikkoihin tulee maksavalle kunnalle kalliiksi. Nuoren ja hänen lähiverkostonsa kannalta olisi tärkeää, että kuntoutusyksikkö sijaitisi lähellä, jotta myös lähiverkosto voisi sitoutua hoitoon ja pysyä lähellä tukemassa nuorta kuntoutumisessa.

Olisi siis ehdottoman tärkeää, että Eksote panostaisi nuorten päihdekuntoutukseen ja perustaisi nuorille tarkoitettun päihdekatkaisu ja -kuntoutusyksikön. Oikeanlaisella ja oikein ajoitetulla hoidolla nuori voi päästä eroon päihderiippuvuudesta ja näin ollen voidaan ehkäistä myös nuoren syrjäytyminen. Nuoren syrjäytyminen tulee maksamaan yhteiskunnalle noin 1,2 miljoonaa euroa. Jos syrjäytymisen syynä on päihderiippuvuus, tulee riippuvuuden hoitaminen yhteiskunnalle huomattavasti halvemmaksi.

8.3 Mielenterveyspalvelut ovat riittämättömiä

Kirjoittajat: Titta Vainikka ja Sanna Röntynen

Suomalaiset hakevat mielenterveysongelmiinsa apua yhä useammin. Lisäksi psyykkisistä häiriöistä johtuvat työkyvyttömyyseläkkeet ovat jatkuvasti lisääntyneet. Silti mielenterveyspalveluiden resurssit ovat riittämättömiä ja palvelujen piiriin pääsee usein vain nimellisesti. Hoitoon pääsy ei välttämättä takaa laadukasta ja tarpeenmukaista apua.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista määrää, että potilaalla on oikeus hyvään hoitoon. Lainsäädäntö ei kuitenkaan määritä hoidon sisältöä millään tavalla, joten palveluntarjoajan on helppo pitää potilas hoidon piirissä tarjoamatta hänelle kuitenkaan tarvittavaa apua. Pelkkä lääkeresepti ei riitä, vaan tarvitaan huomattavasti enemmän kuntoutusta ja terapiaa. Hoitotakuu pyrkii turvaamaan kansalaisten mahdollisuuden päästä nopeasti hoitoon kaikkien terveysongelmien ja sairauksien kohdalla. Pääasiassa hoitotakuu kohdistuu kuitenkin leikkausjonoihin.

Potilaan hakeutuessa hoitoon hänelle tulisi tehdä hoitosuunnitelma, jossa huomioidaan potilaan oireet, historia ja nykytilanne. Suunnitelman tulisi myös vastata asiakkaan henkilökohtaisia tarpeita ja tavoitteita. Kuitenkin noin puolelta mielenterveyspotilaista tämä hoitosuunnitelma puuttuu. Sen vuoksi rekisteröityjä ja kirjattuja hoidon tai kuntoutuksen tarpeessa olevia potilaita ei nähdä eikä myöskään hoitajajonoja synny. Mielenterveyspalvelujen todellinen tarve ei näin ollen tule esiin eikä niihin osata varata riittävästi resursseja.

Esimerkkinä mielenterveyspalveluiden riittämättömyydestä toimivat useat julkisuuteen tulleet surmat, joissa tekijä ei ole päässyt hoitoon tai hoito on ollut riittämätöntä. Jokin aika sitten tapahtunut järkyttävä Varkauden puukotus on yksi näistä tapauksista. Siinä surmaaja oli ollut pitkään avohuollon potilaana ja teon jälkeen hän oli kertonut motiivikseen vankimielisairaalaan pääsemisen. Myös vastikään tapahtuneen Laajasalon perhesurman vaikuttavana tekijänä oli se, ettei surmaaja saanut hoitoa lähetteen puuttumisen takia. Vastaavia tapauksia löytyy myös vuosien takaa. Tästä esimerkkinä keravalaisen koripalloilijatyön

surma, jossa tekijä niin ikään ilmoitti motiivikseen psykiatriseen hoitoon pääsemisen. Myös mielenterveyden ongelmista johtuvat itsemurhat voisivat vähentyä, jos palvelut olisivat toimivampia.

Huolestuttavia esimerkkitapauksia on siis paljon ja palveluiden kehittämisen tarve on varmasti tiedostettu. Asian ratkaisemiseksi hoitoon pääsemistä tulisi helpottaa ja avun saamisen kynnystä pitäisi madaltaa. Apua tarvitseva joutuu usein kestämään byrokratiaa eikä välttämättä jaksa palvelujen hajanaisuudesta johtuvaa palttelua. Byrokratian määrästä kertoo esimerkiksi se, että lähetteen puuttuminen saattaa estää hoitoon pääsemisen, kuten Laajasalon perhesurmaajan tapauksessa.

Mielestämme mielenterveyspalvelujen laatua tulisi myös kehittää kuntouttavampaan suuntaan eikä niinkään turvautua lääkinällisiin keinoihin. Myös hoitotakuuta pitäisi laajentaa enemmän mielenterveyspalveluja koskevaksi. Hoitosuunnitelmasta pitäisi tulla asiakkaan oikeus, mikä mahdollistaisi asiakkaan yksilöllisen huomioimisen ja laadukkaamman hoidon. Suunnitelma tulisi tehdä jokaiselle asiakkaalle, jotta palvelujen todellinen tarve tulisi esiin ja resursseja osattaisiin varata riittävästi.

8.4 Alkoholisti työkaverina

Kirjoittajat: Asta Holttinen ja Mia Ruottinen

Alkoholin liiallinen käyttö ei ole yhden ihmisen asia, vaan koko työpaikan asia. Työkaverin alkoholiongelmaan tulee puuttua. Luota vaistoosi ja ilmaise huolesi.

Tuuraatko taas työkaverisi sairauslomaa? Kuulitko taas uuden selityksen myöhästymiselle? Joudutko paikkailemaan toisen tekemiä töitä?

Jokainen meistä vaistoaa, kun työkaverilla ei ole kaikki kunnossa. Hän karttelee, vaikuttaa väsyneeltä ja hermostuneelta. Voisiko syynä olla alkoholiongelma? Työkaverin muuttunut käyttäytyminen suututtaa, mutta aiheuttaa myös huolta. Huoli, vaikeus ja ratkaisematon ongelma hallitsevat työyhteisön ilmapiiriä.

Lähes puolet työntekijöistä on havainnut työyhteisössään erilaisia alkoholihaittoja. Yleisimmät havainnot ovat krapulassa ja humalassa työskentely, alkoholin haju, myöhästelyt ja poissaolot. Muita haittavaikutuksia ovat töiden laiminlyönti ja välttelevä käyttäytyminen.

Alkoholihaittojen seurauksena työn laatu kärsii, työt viivästyvät ja yhteistyö heikenee. Lisäksi lisääntyvät läheltä piti -tilanteet, onnettomuudet sekä ennenaikainen eläköityminen.

Alkoholiongelman tunnistaminen voi olla vaikeaa, mutta vielä vaikeampaa on siihen puuttuminen. Vaikka ensioireet huomataan, vetäydytään ongelmasta, toivotaan jonkun muun puuttuvan siihen, piilotetaan ja vaietaan.

Moni suojelee työkaveria ja luulee, että peittely auttaa enemmän kuin puuttuminen. Alkoholin käyttö katsotaan henkilökohtaiseksi asiaksi ja siihen puuttuminen saattaisi loukata työkaveria.

Perinteistä ajattelua on, että päihdeongelmat ovat huonoutta, kurittomuutta ja selkärangattomuutta. Puuttuja tuntee joutuvansa rankaisijan tai tuomarin rooliin ja se ahdistaa. Mutta, kun sisäistetään alkoholismi kroonisena, kuolemaan johtavana sairautena, josta varhainen diagnoosi voi pelastaa, ollaan auttajan roolissa.

Työpaikalla keskusteluilmapiiri ei ole avoin alkoholiasioista puhumiselle. Ei tiedä, kenellä on lupa puhua, puuttua ja miten. Avoimen keskusteluilmapiirin puuttuminen voi pitkittää monen työelämässä sinnittelevän alkoholiongelmaisen hoi-
toon hakeutumista.

Kaikilla on lupa puhua ja puuttua, koska kysymys on yhteisestä työhyvinvoinnista. Kahden kesken esitetty suora kysymys ei voi olla kiellettyä tai loukkaava, kun tavoitteena on osoittaa alkoholiongelmaiselle työkaverille, että hänen tilanteensa on huomattu ja hänestä välitetään.

Vastaus kysymykseen voi olla kieltävä, mutta hämmästyttävän usein suoraan kysymykseen saa vastauksen. Joka tapauksessa puheeksioton jälkeen työkaveri alkaa pohtia omaa tilannettaan eri tavalla; ajatus muutoksen tekemisestä tai valmius puhumiselle voi herätä.

Esimiehellä on hyvin keskeinen rooli alkoholiasioiden puheeksiottamisessa. Hänellä on moraalinen ja juridinen vastuu työyhteisön hyvinvoinnista. Samalla, kun hän valitsee ottaako alkoholiongelman puheeksi yksittäisen työntekijän kohdalla, tekee hän valinnan myös työyhteisön puolesta. Ottamalla asian puheeksi käynnistyy oma, alaisten ja koko työyhteisön toipuminen. Salailu ja näyttelemisen on lupa lopettaa.

Päihdeongelman tullessa esiin työpaikalla on väärinkäyttö jatkunut keskimäärin seitsemän vuotta. Toimenpiteenä on hoitoonohjaus, johon ryhdytään yleensä liian myöhään. Työntekijä itse kokee hoitoonohjauksen usein rangaistuksena, mutta moni kokee myöhemmin, että alkoholin käyttöön olisi tullut tarttua huomattavasti aikaisemmin.

Kun suhde alkoholiin muuttuu riippuvuudeksi eli alkoholismiksi, se näkyy pahe-
nevina ongelmina elämän kaikilla osa-alueilla. Ihminen menettää vähitellen aidon ja todellisen yhteyden niin itseensä, tunteisiinsa kuin kaikkeen hänen elämänsä ympärillä olevaan, kuten työhön. Ulospäin elämän rakenteet saattavat vielä olla kunnossa, mutta ajattelun, tunteiden ja toiminnan motiiveja ohjaa suhde alkoholiin. Alkoholinkäyttö muodostuu elämän keskeiseksi asiaksi ja muut merkittävät kiinnostuksen kohteet jäävät.

Työyhteisön hyvinvointiin liittyvien tekijöiden hoitaminen, kuten alkoholiasioiden käsittely, on laatuajattelua ja vastuullista toimintaa. Laatu ei synny yksipuolisesti, työnantajan taholta, vaan siihen voi vaikuttaa jokainen työyhteisön jäsen. Työntekijät voivat itse ottaa alkoholiasiat esille ja heillä on myös oikeus vaatia työnantajalta, että näihin kiinnitetään työpaikoilla parempaa huomiota.

Asenteet alkoholihaittojen käsittelylle työpaikoilla ovat myönteiset. Lähes jokaisen mielestä tilanteeseen tulee puuttua, jos alkoholi haittaa työntekoa. Alkoholihaittojen ehkäisevällä toiminnalla estetään työikäisten syrjäytyminen ja tällä on merkitystä tulevaisuuden työvoimatilanteeseen. Nykyaikana työelämä on jo riittävän kuormittavaa – miksi lisätä kuormitusta sulkemalla silmät alkoholin haittavai-
kutuksilta?

Alkoholin aiheuttamaa

- Suomessa 500 000 – 600 000 alkoholin suurkuluttajaa
- Suurkuluttajista valtaosa työelämässä: 80 % riskikuluttajista, 70 % alkoholiriippuvaisista
- Kaksinkertaistaa työkyvyttömyyseläkkeen riskin
- Työikäisten yleisin kuolinsyy

8.5 Opiskelijat tuottamaan hyvinvointia

Kirjoittajat: Anna-Maija Pylkkänen ja Outi Karreinen

Suomessa opiskelu on järjestetty yhteiskunnan tuella. Nyt vaaditaan opiskeluajan tehostamista ja lyhentämistä. Opiskelu itsessään on kuitenkin arvokasta aikaa osallistua työelämään, jos tähän tarjotaan mahdollisuus

Lappeenrannassa opiskelee tuhansia ihmisiä, jotka opintojensa aikana tekevät lukemattomia projekteja, tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Välillä opiskelijoilla tuntuu olevan vaikeuksia löytää näihin sopivia ja tarpeellisia aiheita. Mielestämme työelämän pitäisi hyödyntää tämä valtava potentiaali tehokkaammin. Oppilaitoksille tulisi tarjota toimeksiantoja entistä systemaattisemmin

Teknisen alan opiskelijoiden yhteistyö elinkeinoelämän kanssa näkyy opinnäytteinä yksityiselle sektorille. Kaikkien alojen opiskelijoita tulisi opiskeluaikana kannustaa mukaan erilaisiin projekteihin myös julkiselle sektorille. Projektit tulisi liittää osaksi opintoja työharjoittelujen ja opinnäytetöiden lisäksi. Olisi myös yhdistettävä eri koulutusalojen osaamista. Yhteistyön rakentaminen ja vahvistaminen eri aloille vaatii aktiivisuutta työelämän taholta sekä joustavuutta ja avarakatseisuutta oppilaitoksilta. Sosiaali- ja terveysalalla yhteistyötä oppilaitosten ja julkisen sektorin välillä on olemassa esimerkiksi Eksoten ja Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy:n (Socom) kanssa, mutta tätäkin olisi tehostettava.

Esimerkiksi Kanavansuun päiväkodin sisäilmaongelmista tiedottaminen on ollut epätarkkaa ja kankeaa. Tässä tapauksessa sosiaali- ja terveysalan opiskelijat voisivat osallistua tilanteesta tiedottamiseen ja tilanteen kartoittamiseen esimerkiksi toteuttamalla haastattelututkimuksen vanhemmille lasten terveydentilaan liittyen. Tämä tehostaisi tiedon kulkua vanhempien ja viranomaisten välillä. Viranomaiset tarvitsevat tietoa päätöksenteon tueksi ja opiskelijat kontakteja työelämään

Hyvinvointiyhteiskunta on kriisiytymässä ja nyt tarvitaan käytännön tekoja ruohonjuuritasolla. Erilaisten selvitysryhmien perustaminen vie ammattilaisten voimavaroja ja resursseja eivätkä ne aina tuota tulosta. Miksei esimerkiksi Saimaan ammattikorkeakoulun opiskelijoita voisi ottaa laajemmin mukaan erilaisiin selvitystöihin? Miksei opiskeluaikaa laiteta tuottamaan? Hyvinvoinnin eteen on tehtävä töitä ja talkoisiin tarvitaan kaikkia.

8.6 Lapsilisän monet puolet

Kirjoittaja: Maarit Huovinen

Lapsilisää maksetaan Suomessa jokaiselle alle 17-vuotiaalle lapselle, perheen varallisuudesta riippumatta.

Lapsilisä on mielestäni lapsen tarpeisiin, kuten vaatteisiin ja kenkiin, käytettävä avustus. Toisaalta onko lapsilisä sitä varten, että sillä ostetaan perheen ruuat? Jos perheen tilanne on se, että lapsilisät joudutaan käyttämään ruokaan, he ovat aivan eri asemassa kun hyvätuloiset perheet.

Miten lapsilisä toteutuu köyhimpien kohdalla? Toimeentulotukia saavien lapsiperheiden tuista vähennetään automaattisesti lapsilisät. Katsotaan, että perhe ei voi käyttää kahta etuutta samaan menoon. Suurin osa tukien menettäjistä on köyhiä yksinhuoltajaperheitä. Eikö olisi järkevää, etenkin lapsien kannalta, että köyhimmät saisivat sekä lapsilisä että toimeentulotuen täysimääräisenä?

Toimeentulotuki on viimesijainen tuki. Siinä vaiheessa, kun saa toimeentulotukea, varmasti kaikki tulot lapsiperheessä ovat tarpeen. Harrastukset ja uudet vaatteetkin maksavat suuria määriä nykyään.

Lapsilisän loppumista 17-vuotiaana perustellaan muun muassa sillä, että siitä eteenpäin lapsi on oikeutettu saamaan opintotukea. Harva nuori pystyy tuossa vaiheessa elättämään itsensä ja vanhempien tulot otetaan huomioon kuitenkin jokaista tukea haettaessa. 17-vuotiaana lapsi on yleensä vielä koulussa ja kuluja on yhä enemmän. Itsenäistyminen, koulukirjat ja vaatteet maksavat myös tässä vaiheessa elämää.

Pitäisikö lapsilisää kuitenkin porrastaa tulojen mukaan? Tosin tulorajat asetetaan yleensä niin korkeiksi ja haarukka on niin laaja, että taas köyhimmät ajetaan nurkkaan. Toimeentulotukea pitäisi muuttaa, jotta köyhien perheiden asema parantuisi.

Lyhytaikaisesti nykyinen järjestelmä toimii. Tilanteen pitkittyessä voi seurata muita ongelmia, kuten masennusta. Mielestäni välttämätöntä on ainakin se, että lapsilisää maksettaisiin siihen asti, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. Lisäksi toimeentulotukea saavien lapsiperheiden taloudellista ahdinkoa pitäisi lieventää niin, että lapsilisää ei vähennettäisi toimeentulotuesta.

9 Sosionomi moniosaajana

9.1 Sosionomi (AMK) vammaistyön osaajana

Kirjoittajat: Emmi Vidman ja Virpi Ruotsi

Sosionomi voi työskennellä vammaistyössä monenlaisissa työtehtävissä. Esimerkiksi avohuollonohjaus, palveluohjaus, työ- ja päivätoiminta sekä erilaiset asumisyksiköt kuuluvat kaikki sosionomien laajaan työkenttään. Minkälaista osaamista sosionomi sitten vammaistyöhön tuo?

Tämän päivän työelämä asettaa kovat osaamisvaatimukset työntekijöille. Työntekijöiltä edellytetään muun muassa hyviä vuorovaikutustaitoja, palvelujärjestelmäosaamista, taloudellisuus- ja tulosorientoitunutta toimintatapaa, kykyä ammatteettiseen pohdintaan sekä kykyä sietää epävarmuutta.

Sosionomikoulutuksessa opintoihin sisältyy vammaistyönopintojen lisäksi vahvasti vammaistyön osaamista tukevia opintoja. Tällaisia opintoja ovat muun muassa luovat ja toiminnalliset menetelmät, erityispedagogiikka, palveluohjaus, kuntouttava työ, psykologia, ammattietiikka sekä erilaiset menetelmäopinnot, kuten ratkaisu- ja voimavarakeskeiset työmenetelmät.

Vammaistyössä on tärkeää voimavara- ja asiakaslähtöinen työote. Sosionomien koulutuksessa korostuukin nimenomaan omatoimisuuteen perustuva ohjaus, jossa vältetään tekemästä asiakkaan puolesta. Asiakaslähtöisesti työskennellessä on huomioitava, että asiakkaana on usein koko perhe.

Sosionomien koulutus mahdollistaa opintojen suuntaamisen eri ammattikorkeakouluissa eri tavalla. Osassa ammattikorkeakouluja on mahdollista valita suuntautumisvaihtoehto ja osassa suuntautumista voi ohjata harjoittelujen sekä kursivalintojen avulla. Oppimistehtävät mahdollistavat usein sen, että opiskelijat voivat perehtyä mielenkiintoaan vastaavaan kohderyhmään, esimerkiksi päihdetyön kurssilla on mahdollista perehtyä juuri vammaisten päihdeiden käyttöön.

Vammaistyö herättää työntekijässä paljon eettisiä kysymyksiä, kuten asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Eettistä pohdintaa työyhteisössä voi aiheuttaa myös näkemyserot asiakkaan, omaisen ja työyhteisön välillä. Sosionomiopinnoissa opiskelijan eettistä kasvua ja kehitystä tuetaan jatkuvan pohdinnan ja itsereflektoinnin avulla.

Sosionomin tärkein työkalu vammaistyötä tehtäessä on kuitenkin oma persoona sekä avoin ja ennakkoluuloton asenne. Sosionomi tuo oman ammattitaitonsa moniammatilliseen työryhmään vähentämättä muiden ammattilaisten osaamisen tärkeyttä. Ammattitaidon ohella myös vahva ammatti-identiteetti on kantava voima työelämässä. Ammatti-identiteetin vahvistuminen vaatii työvuosia, etenkin sosionomi-koulutuksen ollessa vielä niin tuore tutkinto.

9.2 Sosionomi – sosiaalialan kameleontti

Kirjoittajat: Ida Ohma, Anna Vainikka ja Annika Karjalainen

Kuka sosionomi (AMK) on? Epäpätevä lastentarhanopettaja ja ammattitaidoton sosiaalialan työntekijä vai vuorovaikutustaitoinen ihmissuhdetyöntekijä ja käytännönläheisen työn ammattiosaaja? Sosiaalialan opiskelijana törmää jatkuvasti ristiriitaisiin asenteisiin sosionomin (AMK) ammattipätevyydestä.

Todennäköinen syy negatiivisille asenteille on usein ylemmän korkeakoulututkinnon ja sitä kautta erityisosaamisen puute. Esimerkiksi päiväkodeissa huomaa usein yliopiston käyneiden lastentarhanopettajien tyytymättömyyden sosionomien (AMK) ammattitaitoa kohtaan. Samanlaisia asenteita on havaittavissa muillakin sosiaalialan työkentillä. Johtuvatko negatiiviset asenteet tietämättömyydestä koulutustamme kohtaan? On hämmentävää, että moniammatillisella sosiaalialalla ei haluta ottaa sosionomin (AMK) laaja-alaista ammattitaitoa voimavaraksi työyhteisöön, vaan meidät saatetaan kokea uhaksi.

Sosionomin (AMK) erityisosaamista on asiakkaan tilanteen laaja-alainen tarkastelu. Myös Elinkeinoelämän keskusliiton Oivallus-hankkeen loppuraportti (2011) nostaa esille laaja-alaisuuden tärkeyden työelämässä. Tutkintokeskeisyyden sijaan tulisi keskittyä työntekijän ammattitaitoon, luovuuteen ja vuorovaikutustaitoihin. Juuri näihin ominaisuuksiin sosionomin (AMK) koulutus painottuu.

Omalla kohdallamme olemme pyrkineet työharjoitteluiden kautta parantamaan suhtautumista sosionomeihin (AMK). Iloksemme olemme huomanneet, että asenteet ovat muokattavissa parempaan suuntaan. Tämä vaatii kuitenkin opiskelijalta vahvaa ammatti-identiteetin tuntemista ja itsevarmuutta omaa ammattia kohtaan. Sosiaalialan kameleontteina pystymmekin muuntautumaan sosiaalialan kentän haasteellisiin työtehtäviin.